

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, katedra sociologie

Tereza Kočová

**Vliv existence vietnamských restaurací na
pocit důstojnosti vietnamských imigrantů v
ČR**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Tereza Kočová**

Vedoucí práce: **Mgr. Jakub Grygar, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

KOCOVA, Tereza. *Vliv existence vietnamských restaurací na pocit důstojnosti vietnamských imigrantů v ČR*. Praha, 2015. 43 s. Bakalářská práce (Bc.) Universita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jakub Grygar, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce „Vliv existence restaurací s tradiční vietnamskou kuchyní na důstojnost vietnamských imigrantů na území České republiky“ se zabývá tím, jak skutečnost, že lidé v České republice navštěvují restaurace s nabídkou tradičních vietnamských pokrmů, ovlivňuje pocit důstojnosti vietnamské menšiny.

Cílem této práce je zjistit, jaký vliv má navštěvování restaurací s vietnamskou tradiční kuchyní na pocit důstojnosti vietnamských imigrantů žijících na území České republiky. Jídlo a stravování je z hlediska kulturních hodnot determinantem a jeho charakter je odlišný v každé kultuře. Současně s tímto tvrzením je důležitý i vliv individuality a přijetí originality minoritní kultury v našem prostředí na důstojnost kulturních menšin. Tato dvě tvrzení jsou teoretická východiska práce. Výzkum bude proveden kvalitativní metodou, pomocí narativních rozhovorů. To umožňuje lépe porozumět pocitům a souvislostem z pohledu vietnamské minority.

Abstract

The bachelor thesis "The influence of existence of restaurants serving traditional Vietnamese cuisine on the feelings of dignity of Vietnamese immigrants in the Czech Republic " is concerned with an issue how people in the Czech Republic by visiting the restaurant with traditional Vietnamese dishes influenced the feelings of dignity of the Vietnamese minority.

The aim of this work is to investigate the influence of visiting the restaurants with traditional Vietnamese cuisine on feelings of dignity of Vietnamese immigrants living in the Czech Republic. Food and eating are determinants in terms of cultural values and its character is different in every culture. Simultaneously with this statement is important an influence of individuality and acceptance of the originality of minority

cultures in our environment on the dignity of cultural minorities. These two statements are the theoretical basis of this work. The research will be conducted by a qualitative method, using narrative interviews. Which facilitate the better understanding of the feelings and relations from the perspective of the Vietnamese minority.

Klíčová slova

Vietnamci, Důstojnost, Imigrace, Tradiční jídlo, Kvalitativní výzkum

Keywords

Vietnamese, Dignity, Immigration, Traditional food, Qualitative Research

Rozsah práce: 79 474 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2015

Tereza Kočová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Jakubovi Grygarovi, Ph.D. za jeho cenné rady a vstřícnost. Velké díky patří i mému příteli, který měl se mnou během vytváření této práce trpělivost a byl mi oporou.

Institut sociologických studií
Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název: Vliv existence restaurací s tradiční vietnamskou kuchyní na pocit důstojnosti vietnamských imigrantů na území České republiky

Zpracovatel: Tereza Kočová

Konzultant: Mgr. Jakub Grygar, Ph.D.

Vietnamská menšina je od roku 1973, kdy došlo k vyjednání masového přílivu pracovní síly z Vietnamu, samozřejmou součástí české společnosti (Brouček 2013). Jak říká Kocourek (2006), migrací lidé překonávají nejen geografickou vzdálenost, ale i socializační a kulturní. K adaptaci imigrantů v novém prostředí dochází až po nalezení životního údělu a změně nebo udržení původních zvyklostí a schémat chování. Tomu pomáhají v našich podmínkách příležitosti v podnikání, které využívá většina Vietnamců žijících zde, v České republice. Postupem času došlo k přeměně struktury podnikání vietnamských imigrantů, a tak po rozmachu jejich participace v odvětví gastronomických služeb, je provozování vietnamských restaurací v současnosti jedním z hlavních oborů jejich podnikání (Kocourek 2006: 108). Téměř v každém městě nalezneme několik vietnamských restaurací na velmi vysoké úrovni a ve všech obchodních centrech máme dnes na výběr z několika asijských bister provozovaných vietnamskými imigranty. Zde nabízejí svým zákazníkům nejen možnost rychlého zahnání hladu, ale i příležitost k poznání jejich vlastní kultury skrze jídlo. Stravování je pro mnohé kultury velmi důležitým prvkem. Dle Foxe (2003: 2-4), je díky tomu co a jak jíme určována naše identita a sounáležitost k vlastní sociální skupině, jelikož je stravování, jak dle druhů používaných potravin, tak i podle způsobu přípravy silným determinantem, lišícím se v každé kultuře. Tím, že vyhledáváme vietnamské speciality a tradiční jídla, dáváme vietnamské minoritě najevo náš zájem a nexenofobní smýšlení. Toto jednání může mít pozitivní vliv na důstojnost a pocit sounáležitosti pro vietnamskou komunitu, jelikož tím podporujeme individualitu a zachování vietnamské kultury (srov. Taylor 2001: 38).

Ve své bakalářské práci bych se právě tímto jevem chtěla zabývat. Pokusím se zjistit, jak ovlivňuje důstojnost vietnamských imigrantů to, že jsou jejich tradiční restaurace vyhledávány ze strany Čechů. Metodologicky svou práci ukotvuji

v narativním rozhovoru (Hájek, Havlík, Nekvapil 2012: 201-205), a teoreticky se inspiroji přístupem ke stravování jakožto kulturnímu determinantu (Fox 2003) a pojem důstojnosti z pohledu Taylora (2001), který se soustřeďuje na udržení individuality a originality každé kultury i v odlišném prostředí.

Své možnosti vstupu do terénu budu soustřeďovat na doporučení a své vlastní kontakty. Tím hodlám předejít neochotě a nedůvěře ze strany zkoumaných subjektů a zajistit jejich snadnější uvolnění a otevřenost při rozhovoru.

Otázka, na niž chci hledat odpověď, je, zda: Působí vyhledávání vietnamských restaurací Čechy na důstojnost vietnamských imigrantů v ČR.

Předpokládaná struktura práce:

1. Úvod
2. Teoretická východiska – rozbor literatury
3. Metodologie – popis metod, cílů a postupů výzkumu
4. Výzkum – průběh, výsledky
5. Závěr

Předběžný seznam literatury:

BROUČEK, Stanislav. Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR. 2003.
FOX, Robin. Food and eating: an anthropological perspective. *Social issues research center*, 2003.

HÁJEK, Martin; HAVLÍK, Martin; NEKVAPIL, Jiří. „Narativní analýza v sociologickém výzkumu: přístupy a jednotící rámec.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2012, 02: 199-223.

KOCOUREK, J. Vietnamci v současné ČR. *S vietnamskými dětmi na českých školách. Jinočany: Nakladatelství H&H*, 2006, 103-120.

MARTÍNKOVÁ, Šárka. Sociabilita vietnamského etnika v Praze. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice.*, 2008, 7.

MINTZ, Sidney W.; DU BOIS, Christine M. The anthropology of food and eating. *Annual review of anthropology*, 2002, 99-119.

TAYLOR, Charles, et al. *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Princeton University Press, 41 William St., Princeton, NJ 08540., 1994.

Obsah

ÚVOD.....	2
1 TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 HISTORIE VIETNAMSKÉ MIGRACE DO ČR.....	4
1.2 SOUČASNÉ ČESKO-VIETNAMSKÉ VZTAHY	6
1.3 GENERACE MIGRANTŮ DLE FREIDINGEROVÉ.....	9
1.4 VIETNAMSKÁ KULTURA A JEJÍ HODNOTY.....	10
1.5 VÝZNAM JÍDLA A STRAVOVÁNÍ	11
1.6 DŮSTOJNOST.....	13
1.7 SHRNUÍ TEORETICKÉHO RÁMCE.....	14
2 METODOLOGIE.....	16
2.1 VÝBĚR METODY.....	16
2.2 BIOGRAFICKÝ A NEFORMÁLNÍ ROZHOVOR.....	17
2.3 PRŮBĚH ROZHOVORŮ	18
2.4 METODA INTERPRETACE DAT	18
2.5 REFLEXE VÝZKUMU	19
3 EMPIRICKÁ ČÁST.....	20
3.1 POPIS RESTAURACE A CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	20
3.2 SHRNUÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ	22
3.2.1 <i>Analýza terénních poznámek</i>	22
3.2.2 <i>Výzkumné rozhovory se zákazníky</i>	25
3.2.3 <i>Biografický rozhovor s Petrem</i>	28
3.2.4 <i>Rozhovor s Petrem o reakcích zákazníků</i>	30
3.3 ANALÝZA A SHRNUÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ	30
ZÁVĚR.....	33
SUMMARY	34
POUŽITÁ LITERATURA.....	35
DALŠÍ ZDROJE	36
SEZNAM PŘÍLOH.....	37
PŘÍLOHY	38

Úvod

Témata spojená s vietnamskou imigrací a zejména integrací jsou často probírána jako sociální problém v médiích. Ještě více je nám však znám vztah s vietnamskou minoritou z našich běžných dní. Pro někoho mnohdy každodenními nákupy ve vietnamské večerce, další se setkávají s vietnamskými přistěhovalci v obchodech s oblečením dovezeným z Číny nebo z Vietnamu, a snad každý alespoň jednou v životě zavítal do vietnamského stravovacího zařízení. Tím, že vyhledáváme vietnamské speciality a tradiční jídla, některá pro nás i neznámá, dáváme vietnamské minoritě najevo náš zájem a nexenofobní smýšlení. Toto jednání může mít pozitivní vliv na důstojnost a pocit sounáležitosti pro vietnamskou komunitu, jelikož tím podporujeme individualitu a zachování vietnamské kultury (Taylor 2001: 38).

K silnému přílivu imigrantů dochází v 80. letech minulého století, díky pracovním plánům, které byly sestaveny komunistickými vládami České republiky a Vietnamu. Mnoho z těch, kteří přijeli, se po ukončení pracovní smlouvy vrátili do Vietnamu, a následně se vrátili zpět do Čech, kde už zůstali a založili zde rodiny i firmy. Odvětví, ve kterém se vietnamští obchodníci nejvíce pohybovali, bylo z počátku nákup a prodej (Hofírek 2009: 1-3). Do současné doby se však trend poněkud proměnil a přes „čínská bistra“ a obchody s potravinami se mnozí vietnamští podnikatelé přeměňují k provozování restaurací a to mnohdy zaměřené na vietnamskou kuchyni.

Kvůli provázanosti a pevnosti sociálních sítí mezi vietnamskými imigranty se české společnosti Vietnamci mohou jevit jako neintegrováná složka, která si žije svým vlastním životem, sice na stejném území, ale současně naprosto odděleně (Martínková 2011: 136-138). Vietnamské restaurace se v současné době stávají místem střetávání Čechů a Vietnamců na naprosto odlišné bázi než doposud prostřednictvím nákupu – prodeje, ale poskytováním kontaktních služeb s možností představení a poznání vietnamské kultury.

Ve své práci se zaměřím na pocity vietnamských imigrantů, které může vyvolávat provozování vietnamské restaurace. Jak se staví k hodnocení své restaurace zákazníci a jak sami hodnotí svou práci. Existuje velké množství knih, které se zaměřují na vietnamskou imigraci a integraci, nebo popisují život Vietnamců v České republice, ale domnívám se, že mnou zvolené téma lidské důstojnosti doposud nebylo probádáno způsobem, který jsem zvolila. Svůj výzkum budu provádět v restauraci na

Praze 6. Restaurace si zakládá na tradiční vietnamské kuchyni, proto v její nabídce nenajdeme nic než vietnamské pochoutky. Na provozu restaurace se podílí další dva zaměstnanci a příležitostně zde vypomáhá manželka majitele restaurace- Petra. Majitel a šéfkuchař tohoto stravovacího zařízení je již od dětství veden k lásce k jídlu a hrdosti ke kulturním hodnotám a tradičním pokrmům. Vzhledem k zaměření restaurace na tradiční vietnamské pokrmy a konceptu celého podniku, kde například hraje vietnamská hudba, zde na návštěvníky restaurace působí vietnamská kultura, kterou skrze jídlo mohou poznat a přiblížit se jí.

Svou práci stavím na zúčastněném pozorování přímo ve vybrané restauraci a dále na narativních rozhovorech s personálem restaurace a výzkumných rozhovorech se zákazníky. Má práce je rozdělena na tři hlavní části. První částí je teoretický rozbor historie vietnamské migrace, díky kterému poznáme pozadí vietnamské imigrace a důvody imigrantů k tomuto zásadnímu kroku, poté přejdu k popisu vietnamských tradičních i moderních hodnot, které se přímo vážou i k vztahu k jídlu a stravování, což je jedním z hlavních determinantů mé práce, stejně jako pojem důstojnost, který popisují na závěr. Druhá část se zabývá metodologií, kterou jsem zvolila pro svůj výzkum, a poslední empirická část se soustředí na jednotlivé analýzy získaných dat.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 *Historie vietnamské migrace do ČR*

V této části se věnuji prvním impulsům pro migraci Vietnamců do Čech, jejímu průběhu před rokem 1989 a následnému průběhu po tomto roce. Domnívám se, že jsou tyto informace pro mou práci důležité, jelikož mohou být velice podstatné pro pochopení situace účastníků výzkumu, za jakých podmínek a s jakou vidinou do ČR odcestovali a možný posun od těchto představ v realitě, kterou popisují. Dále se zaměřuji na současnou situaci, se kterou se imigranti střetávají.

Imigrace je psychicky i fyzicky velice náročným rozhodnutím a dotyčnému přináší velké množství překážek a nástrah. Zvláště, pokud se jedná o imigraci do naprosto odlišného sociokulturního prostředí, než na jaké je jedinec doposud zvyklý. Migrace z Vietnamu do České republiky bezesporu patří mezi velmi náročné životní změny a to nejen kvůli naprosto odlišným přírodním podmínkám, ale i kvůli přechodu na území odlišné kultury.

Z počátku byly migrační tendence zastřešovány politickými úmysly, uzavřením diplomatických vztahů Československé socialistické republiky a Vietnamské socialistické republiky. Tento nově vytvořený vztah byl pro obě strany prospěšný, pro Československou socialistickou republiku znamenal příliv pracovní síly do pohraničí, ale také se Vietnam zdál jako dobrý start pro obchod s Asií. Pro Vietnamskou socialistickou republiku toto spojení znamenalo přístup ke vzdělání a tím získání odborníků pro vlastní rozvoj. Pro jednotlivce, kteří přijížděli z Vietnamu, to po plánovaném návratu zpět do Vietnamu mohlo znamenat vysoké postavení a s ním spojené bohatství. ČSSR se také spolu s Čínou, Sovětským svazem a Mongolskem zapojila do poválečné pomoci Vietnamu (Kocourek 2006: 85).

Imigrace mezi lety 1950 a 1989 byla postavena na dvou dohodách: Dohodě o kulturní spolupráci a Dohodě o vědeckotechnické spolupráci. Dohoda o kulturní spolupráci znamenala od 50. let příliv studentů, kteří zde měli jasně stanovený studijní plán, který zde měli splnit. Dohoda o vědeckotechnické spolupráci zase zaručovala množství pracovníků, kteří se měli vyučit ve strojírenství a lehkém průmyslu. Ze strany Vietnamu zájem o spolupráci stále narůstal, a tak byla sepsána další dohoda roku 1973 o přijímání studentů, učňů a o zaměstnávání. Poslední dohoda následovala hned v příštím

roce, tedy 1974, ve které se jednalo o odbornou přípravu občanů VDR v československých organizacích (Kocourek 2006: 47).

Rok 1973 je dle některých autorů pro vývoj migrace zlomovým. Dle Broučka je tomu tak právě kvůli podepsaným dohodám o spolupráci, ve kterých vietnamská strana tlačí na mnohonásobné rozšíření počtu přijímaných imigrantů do ČSSR. Vietnamská strana v žádosti o tuto dohodu uvádí, že toto proškolení a kvalifikace pracovníků na území Československa je velmi důležitým krokem pro rozvoj ekonomiky Vietnamu. Sami toto vzdělání nejsou schopni nabídnout, proto žádají ostatní socialistické státy o tuto formu pomoci. Vietnamská strana ve svém návrhu zamýšlí vyškolení přes 12 000 pracovníků, převážně ve strojírenském průmyslu. Z tohoto počtu se nakonec podařilo nalézt místa zhruba pro polovinu. Dalším problémem byla výuka českého jazyka, která měla zabrat 3 měsíce. K tomuto úkolu byly povolány učitelky češtiny, které již byly v důchodovém věku. Některé vztahy mezi Vietnamci a českými učitelkami přetrvaly a ty později zastávaly v rodinách Vietnamců, kteří zůstali v Česku, roli babiček. (Brouček 2003: 10-12).

Pozitivní věcí pro vietnamské studenty či pracovníky byla skutečnost, že se v Československu s jejich příjezdem počítalo. Bylo zde připraveno ubytování, zimní oblečení, možnosti stravování, ať už se zbytkem komunity nebo samostatně, dále také mluvčí, který na území Československa již delší dobu žil a tak byl schopen vyřizovat veškeré potřebné záležitosti a v neposlední řadě i zajištěná výuka českého jazyka, která bývá velmi problematická. Na druhé straně byli Vietnamci pod velkým tlakem ze strany své rodiny a jejího očekávání úspěchu, ale také zde vládl znatelný vliv a kontrola vietnamské ambasády. Vietnamci byli stále pod dozorem a museli následovat množství pravidel a zákazů, které byly přímo vyučovány na speciálních táborech určených pro osvojení znalostí zákazů. Při porušení některého zákazu nebo špatných studijních výsledků v případě studentů a učňů, jim bylo vyhrožováno navrácením do vlasti. Tato událost by pro mnohé znamenala opravdu veliké zklamání jak sebe sama, tak i rodiny ve Vietnamu, jelikož předčasný návrat znamenal neúspěch a ostudu pro celou rodinu. Kvůli této hrozbě je znám i případ sebevraždy, kdy vietnamský muž vyskočil z okna nemocnice, ve které se zamiloval do české zdravotní sestry, což bylo v té době zapovězeno.

Vyškolení pracovníci, kteří se po uplynutí doby, kterou měli strávit v Československu, vrátili, zaznamenali zlepšení životní úrovně díky perspektivním pracovním pozicím, které nově nabyli. S nimi se zlepšila i životní úroveň celé rodiny.

Proto v mnohých vzpomínkách Vietnamců zůstává Česká republika jako spojenec a stát, který se snažil Vietnamu pomáhat. Na druhé straně jsou tu ale vzpomínky těch, kteří zažili diskriminaci v továrnách, které vietnamské přistěhovalce využívali jako levnou pracovní sílu a určovali jim neoblíbené, neobsazené pracovní pozice (Brouček 2003: 17-19).

Listopad 1989 nebyl přelomovým jen pro Čechy a Slováky, ale i vietnamští imigranti tuto událost silně pocítili. Nejen, že doufali ve stejný zvrat ve své zemi a dokonce o dění v ČSSR informovali své krajany, ale znamenalo to pro ně již definitivní ukončení spolupráce Československa se socialistickým Vietnamem. Mnozí se také stali terčí rasistických útoků. Po změně režimu se každopádně museli Vietnamci navrátit zpátky do Vietnamu, nebo vymyslet nějaký jiný způsob, jak zůstat v Československu. Ti, kteří se rozhodli zůstat žít v Československu, byli zasaženi reformami a právní úpravou imigrace a mezi lety 1990 a 1992 využili příležitosti a začali podnikat (Kocourek 2006: 90-91). Zpřetrháním vztahů však nedošlo k zastavení přírůstku nových imigrantů z Vietnamu. Ti, kteří sem po tomto období přicházejí, již nejsou vybírání a připravování reprezentovat vietnamský stát, ale přichází již kdokoliv, kdo má peníze na vycestování. Dalším typem migranta jsou lidé, kteří zde již mají rodinného příslušníka, či partnera a chystají se zde budovat nový život či rodinu. Nebo jednotlivci, kteří pochází z chudých oblastí, pro které se Česká republika, ve Vietnamu stále považována za příležitost pro získání výdělku, stává novou nadějí na zbohatnutí (Brouček 2003: 21).

1.2 Současné česko-vietnamské vztahy

I v současné době putuje z ČR nemalá rozvojová pomoc do Vietnamu. Rozvojové projekty jsou v současné době postaveny zejména na výstavbách nemocnic, středisek pro postižené, zavedení technologie ekologického zpracování bioodpadu, atd. Také je schválena realizace znovuzalesnění půdy a hledání zdrojů pitné vody. Dále také ČR poskytuje školící stáže v konkrétních problematikách ministerstev, kde se můžeme podělit o své zkušenosti s administrativou. Tato spolupráce již nedosahuje takové míry jako v socialistických dobách, ale i tak se na onu etapu nezapomnělo. Lidé, kteří se zúčastnili pracovních a studijních pobytů, po kterých se vrátili žít do své vlasti, sdružuje organizace Společnost vietnamsko-českého přátelství. V Ho Či Minově městě sídlí také Klub Praha, kde se mohou scházet lidé, kteří vzpomínají na své zážitky z ČR, mají zde přístup k českým knihám i pivu. Díky minulé spolupráci dnes žije ve Vietnamu přes

100 000 osob, které jsou alespoň minimálně schopny dohovorit se česky. Po roce 1989 došlo k velkému útlumu ve spolupráci mezi Českou republikou a Vietnamem, dnes se vzájemné vztahy opět začínají prohlubovat (Kocourek 2006: 91-92).

Dle údajů Českého statistického úřadu z roku 2011 žije v ČR cca 58 000 Vietnamců, skutečnost je ale spíše vyšší číslo. Vietnamská národnost je u nás tedy třetí nejpočetnější po Slovácích a Ukrajincích. Největší zastoupení najdeme v hlavním městě.¹

Současná vietnamská komunita je vnitřně strukturovaná. Její složení se vyvíjí společně s migračními trendy. V minulosti do ČR migrovali zejména muži, poté následoval příliv žen - pravděpodobně s cílem sjednocení rodiny. Nyní k nám přichází i celé rodiny s dětmi i jinými rodinnými příslušníky. Právě rodina je jedním z nejdůležitějších determinantem určujícím sociální vazby vietnamské komunity. Rodina je pro vietnamskou kulturu velmi důležitá, členové rodiny si v českých podmínkách vypomáhají v podnikání i osamostatňování se. Dalším důležitým faktorem diferenciací je dle Freidingerové (2014) právě kontext doby příchodu - za jakých historických, politických a ekonomických podmínek k nám Vietnamci přijíždějí. V neposlední řadě také hraje roli, v jakém věku člověk do České republiky imigroval. Lidé, kteří imigrovali v dospělosti před rokem 1989, zde vytvořili celkem uzavřenou komunitu a jejich vztah s Čechy probíhal čistě skrze provozování maloobchodů ve formě zákazník - obchodník. Tento přístup se mění, když jejich vlastní potomci prožívají socializaci v českém kolektivu, ať už ve škole nebo v zájmových kroužcích. Tyto děti, nebo i děti, které přijeli z Vietnamu v útlém věku, jsou bez jazykové bariéry a své přátele mají převážně mezi Čechy, sami sebe vnímají často spíše jako Čechy než Vietnamce, i když samozřejmě znají svůj původ a váží si svých předků. Poslední skupinou jsou imigranti, kteří přijíždějí do ČR v dospělosti v posledních letech. Ti jsou většinou vázáni na nějakou známost, kterou u nás mají a přijíždějí především za výdělkem, kdy následně plánují návrat zpět do Vietnamu. Tato skupina nemá žádné integrační tendence, jelikož se spoléhají na své vietnamské známé nebo příbuzné, kteří ovládají češtinu i právní normy. Kvůli jazykové bariéře je integrace často náročná až nereálná a pro krátkodobý pobyt, jaký plánují, je její doučování zbytečné. Nutno dodat, že ve většině případů se pobyt na území ČR protáhne nad plánovanou dobu (Freidingerová 2014: 90-105).

---

¹ http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=OBY5092PU_OK&&kapitola_id=743&voa=tabulka

Vietnamští občané, kteří po ukončení studia nebo pracovního pobytu neodjeli zpátky do Vietnamu, ale rozhodli se zůstat žít v ČR, znají dobře Vietnam a jeho kulturu, současně však již dobře porozuměli kultuře české. Většina z těchto osob se řadí mezi podnikatele. Jen velmi málo z nich můžeme nalézt mezi zaměstnanci. Za těmito lidmi v 90. letech začali přijíždět do Čech rodinní příslušníci, známí a kamarádi, kterým bylo doporučeno obchodování v ČR. Dále sem cestovali Vietnamci ze sousedních států. Na počátku byly tendence v podnikání převážně v odvětví nákup a prodej, Vietnamci si pronajímali stánky na tržnicích, později celé komplexy, opuštěné továrny, kde vytvořili síť obchodů vietnamské komunity. V těchto podmínkách tedy vznikají první lokální komunity složené z malých celků ještě užších vztahů (rodiny, přátelé, apod.). V současné době jsou takovéto komunity vnitřně strukturované a je možné mezi jejími členy nalézt velké množství poskytovaných služeb, které si poskytují krajané navzájem. Lidé, kteří dobře ovládají český jazyk, ho ostatní učí nebo za ně vyřizují záležitosti, kde je jeho znalost potřeba, v případě, že je dotyčný znalý českých zákonů a právních norem, nabízí také poradenství v záležitostech účetnictví a administrativy nebo případné smlouvy, žádosti, atd. vyřídí za své klienty. Stále k nám však proudí lidé z Vietnamu, kteří zde chtějí pouze rychle vydělat peníze a poté se zase vrátit zpět do Vietnamu, proto ani nemají žádné tendence pro budování lepšího prostředí pro život nebo navazování vztahů s majoritou. Opačnou skupinou jsou potomci přistěhovalců narození v České republice (Uherek 2008: 175-178). Ti povětšinou mají české chůvy, takže nemají problém s českým jazykem a od dětství navštěvují české školy, kde probíhá jejich socializace a integrace mezi českou majoritou. Vietnamští lidé mají zpravidla velmi zodpovědný přístup ke vzdělání, proto patří vietnamské děti k bezproblémovým žákům a většinou pokračují až na vysoké školy (Souralová 2012: 39-43).

Největší koncentrace vietnamského obyvatelstva je, jak již bylo řečeno, v Praze, zde je také k vidění největší komunitní centrum - Sapa. Tento objekt původního masokombinátu je dnes nejen centrem kulturním a kolektivním, ale zejména nákupním centrem, kde se vietnamská komunita schází nejen v zájmu obchodů, ale i v rámci komunitních záležitostí. Sídlí zde totiž nejen obchody a sídla firem, ale i neziskové organizace, které vietnamské komunitě pomáhají v mnohých záležitostech. Zde se rovněž konají kulturní akce, najdeme zde rozsáhlou síť služeb i možností stravování. Sapa je tedy obchodním, kulturním, sportovním a sociálním centrem pro vietnamskou komunitu v Praze. Naleznou tu vše od lékaře po sázkovou kancelář. Po škole se tu děti

schází se svou rodinou a kamarády, navštěvují zde kroužky nebo jazykovou školu, někteří pomáhají rodičům ve stánku. Velký rozvoj také zaznamenává vietnamský tisk, který informuje o dění ve Vietnamu a v ČR, i ten bohužel může mít negativní vliv a může posilovat separatistické tendence v chování imigrantů (Kocourek 2003: 58-59).

1.3 Generace migrantů dle Freidingerové

Vietnamští občané mohou být členění dle doby příchodu na české území, věku, sociálního statusu, či dalších atributů. Ekonomicko-historické pozadí imigrace může mít vliv na vnímání vietnamské i české kultury. Věk při příchodu do České republiky je však determinující pro jazykové schopnosti imigrantů, vztahy s Čechy a chápání české kultury a tradice, současně i vnímání (Freidingerová 2014: 91). Toto členění a charakteristika stanovených skupin má přímou vazbu na hodnoty a kulturní cítění jednotlivců. Ráda bych tyto popisy porovнала s informacemi, které se mi podaří získat od svých účastníků výzkumu.

První popisovanou skupinou je skupina starousedlíků, která je tvořena těmi, kteří do Česka přišli již v dospělosti, na základě pracovních smluv mezi ČR a Vietnamem, a těmi, kteří sem přijeli až v 90. letech. Všichni mají společné to, že zde hledali způsob obživy a tím se zasadili o vznik vietnamského podnikání v Česku. Starousedlíci v začátcích svého podnikání neměli možnost následovat nějaké sociální struktury obchodu, ale právě tyto struktury vytvářeli. Někteří se rozhodli své podnikání zaměřit do centra vietnamské komunity, kde provozovali služby pro své krajany, ostatní však vytvářeli síť maloobchodů a stánků. Co se týče rodinného života, tak mají za protějšek většinou jedince vietnamského původu a výchovu má tato skupina celkově liberálnější, než skupiny imigrantů přijíždějící v pozdějších letech (Freidingerová 2014: 94-96).

Abych se tedy vrátila ke složení skupiny starousedlíků, ta je složena z jednotlivců, kteří přijeli poprvé do Čech v rámci česko-vietnamských smluv, kdy oporu hledali zejména v institucích, které celou událost zastřešovali. Imigranti, kteří přijíždějí po revoluci, jsou zde odkázáni na své kontakty z Vietnamu. Proto je zde možný předpoklad vytvoření vazby v rámci české komunity a poznání české kultury spíše u těch, kteří do Česka přijížděli ještě před revolucí, jelikož ti, kteří přijížděli až v 90. letech nemuseli nijak komunikovat s českými nadřízenými a spolupracovníky, jako tomu bylo dříve v továrnách. Pracovníci socialistických továren měli také k dispozici volné víkendy na

poznávání Česka, i organizované výlety a kurzy, kde poznávaly Československo (Freidingerová 2014: 97-98).

Další kategorií jsou děti starousedlíků. Ty jsou v ČR buďto narozené, nebo sem přijely v raném věku. Prošly zde vzdělávacím systémem a vzhledem k zaneprázdněnosti rodičů podnikáním své dětství prožily ve družinách s českými dětmi, nebo s českými vychovatelkami. Díky tomu se většina z nich cítí být spíše Čechy než Vietnamci, i když svůj původ znají a jsou učeny si ho vážit. Vzhledem k velkému důrazu kladenému na důležitost vzdělání zde často nastává problém mezi rodiči a jejich potomky. Děti přejímají názory a zvyky komunity, ve které se pohybují. Tato komunita je díky velké integraci dětí starousedlíků tvořena převážně Čechy. Proto jsou vietnamské děti často ovlivněny návyky českých vrstevníků a přejímají i jejich zlovyky, které je mohou vzdalovat od učení, což může být důvodem ke konfliktům s rodiči, kteří mají své zažité představy o tom, kolik má být škole vynaloženo času a péle (Freidingerová 2014: 98-100).

Freidingerová popisuje i další typy vietnamských imigrantů podle doby jejich příjezdu do ČR, ale vzhledem k mému výběru účastníků výzkumu jsou podstatné pouze výše zmíněné typy. Zejména bude pro mě stěžejní rozbor biografického rozhovoru, který je bohatý na informace, které se právě těchto životních etap informátora týkají. I dle Freidingerové (2014) je toto dělení důležité pro pochopení vnímání kulturních hodnot imigranty.

1.4 Vietnamská kultura a její hodnoty

V předchozí kapitole jsem shrnula dějiny vietnamské imigrace do ČR až po současný stav vietnamské menšiny. Historický vývoj je jedním z důležitých zdrojů informací o vietnamském etniku, o tom jak mohou být věci ze strany Vietnamců vnímány. Neméně důležitým ukazatelem jsou právě hodnoty vietnamské společnosti a její kultura. O její přiblížení se pokouším v následující kapitole.

Vietnamská kultura je utvářena dlouholetou historií a duchovními proudy, které za tu dobu Vietnamem prošly. Od konfucianismu, taoismu a buddhismu přes křesťanství, islám a hinduismus, až po některé moderní směry současné doby. Vietnamci věří v nadpřirozené síly, které ovládají náš život na zemi, zejména duchové zemřelých nebo bohové. Právě duchové zemřelých předků hrají velmi důležitou roli. Ve Vietnamu nejsou náboženství striktně rozdělena, ale dochází k jejich pozvolnému

prolínání. Prastaré kulturní dědictví je možné nejvýrazněji spatřit během vietnamských svátků, oslav nebo rituálů. Všechny tyto události jsou silně vázány na rodinu a tradiční procesy zemědělské práce. Během všech významných událostí je ve Vietnamu kladen velký důraz na podávané pokrmy (Pechová 2006: 56-58).

Hodnoty vietnamského národa jsou utvářeny zejména národní hrdostí, která je založena na nezávislosti vietnamského státu a hlavně také na ubránění se velkému množství válečných hrozeb od velikánů jako jsou Spojené státy nebo Čína. Válečné úspěchy hrály vždy silnou roli v pronárodním smýšlení Vietnamců, jelikož jedním z božstev, které uctívají, jsou i bývalí vojevůdci a národní hrdinové z dob minulých. Tyto osobnosti v historii bojovali proti čínské expanzi a Vietnamci je vnímají jako zachránce před absorbováním Vietnamu Čínou. Čína hraje z mnohých důvodů v historii Vietnamu velmi silnou roli, proto je logické, že jejich kultura se v mnohém prolíná. Zejména konfuciánská výchova a její zásady se vžily natolik, že jsou součástí vietnamského smýšlení dodnes. Další věcí, která utváří vietnamskou kulturu, je bezesporu rýže. Pěstování rýže je základem vietnamského hospodářství. Vzhledem k náročnosti pěstování rýže je pro tento druh hospodářství důležitá píle, trpělivost a houževnatost. Rýže není pro Vietnamce pouze něčím, s čím obchodují, ale i spojením s jejich tradiční kulturou a tradicí. Tradiční pokrmy zahrnující rýži tak mohou být něčím, co nám, Čechům, umožňuje konzumovat nejen nutričně hodnotné jídlo, ale i vietnamskou kulturu a tradici (Vasiljev 2006: 68-78).

1.5 Význam jídla a stravování

Tato kapitola je stěžejní pro pochopení významu jídla, které se mojí prací prolíná kvůli základnímu pojmu- vietnamská kuchyně a vietnamská restaurace. Potřebujeme znát význam jídla a stravování, abychom porozuměli možným hodnotám přikládaným právě jedení. Výzkumný problém této práce se týká toho, jak působí na důstojnost vietnamských imigrantů to, že je vietnamské jídlo oblíbené mezi Čechy. Význam jídla pro vietnamskou minoritu jsme mohli v předchozích kapitolách poznat zejména ve vztahu k rýži, která je důležitým hospodářským produktem Vietnamu. Současně se její funkce dotýká také tradice a vztahu k domovině.

Každý k životu potřebuje potravu, člověk však jako jediný živočich svou potravu upravuje a vytváří z ní rozličné pokrmy. Historickým vývojem a rozmístěním jednotlivých skupin lidí v rozličných přírodních podmínkách došlo ke vzniku velmi

různorodých variací, jak si upravit jídlo. Obyčejně nám připravují pokrmy lidé, kteří nás mají rádi, kteří nás pozvali k sobě domů na návštěvu a chtějí nás pohostit tím, co jim samotným chutná. Proto může být setkání s domácími přístupem a celým konceptem restaurace věcí, která lidi osloví a vzbudí v nich příjemné pocity, které si budou chtít zopakovat a do restaurace se vrátet. Jídlo tedy již dávno neslouží pouze biologickým potřebám, nýbrž i sociálním. Dle toho co člověk jí, určuje i to kým je. Konzumace potravin není jediným determinantem, který určuje příslušnost ke konkrétním sociální skupině. Dalším z nich může být i způsob servírování jídla na stůl nebo samotný způsob jeho konzumování, jakými nástroji i jaké procedury k samému aktu přísluší. Člověk, který ovládá nebo alespoň zná způsoby stolování různých národnostních nebo etnických skupin, je ve společnosti uznáván. Chovat se dle etiky by mělo být normou, pro multikulturní svět by proto mělo být normou poznání a učení se zvyklostí, které doprovází stolování v různých částech světa, přinejmenším těch, se kterých příslušníky přicházíme do styku. Stravování prochází módními trendy, v dnešní době se to týká zejména zahraniční kuchyně, netradiční, která v minulých dobách nebyla k vidění. Moderní člověk má povědomí o jídlech, která jsou specifická pro odlišnou kulturu, současně tím tak dává najevo zájem o druhé a jejich zvyky.

Co a jak kdo jí je následek nejen historie a přírodních podmínek, ale i náboženských hodnot. Většina náboženství má svá tabuizovaná jídla, která mají náboženský význam, naopak existují pokrmy přímo určené pro slavnostní příležitosti jako svatba, pohřeb, narozeniny. Příkladem může být pečení celého zvířete, což se provádí při evropských oslavách (Fox 2009: 1-20).

Stravovací návyky však nejsou věcí stabilní a neměnnou, naopak jsou proměnlivé a ovlivnitelné různými faktory. Z pohledu antropologů jsou migrující lidé jedním z takových faktorů. Do zemí, do kterých se rozhodnou odcestovat s sebou přináší svůj způsob stravování, mnohdy i nové suroviny pro přípravu jídel. Ty se při narůstající koncentraci imigrantů stejného národa začínají dovážet a stávají se běžně dostupnými (Mintz, Du Bois 2002: 7).

Tím se dostáváme k identifikační funkci jídla. Tím, že je pro stejné etnické, národnostní i sociální skupiny specifický určitý způsob stravování, můžeme i tyto skupiny identifikovat. Na druhou stranu konzumací národních jídel dáváme na odiv svou příslušnost nebo sympatie k danému národu či etniku (Mintz, Du Bois 2002: 11).

V obecném měřítku se již opouští od nabídky nekvalitních pokrmů na ulicích. V reakci na poptávku po kvalitnějším jídle a širším výběru zde nahrazují stánky

s rychlým občerstvením, založeném zejména na nekvalitních surovinách, stánky mnohých zahraničních kuchyní, asijských, indických, apod., které dodržují původní receptury a tak i kvalitní suroviny. Následkem toho však cena tohoto „rychlého zahnání hladu“ stoupá a tím i mění ráz městských částí (Hanser, Zachary 2014:45-49).

Stravování může ovlivňovat nejen naše zdraví, ale i prostředí kolem nás. Skrze stravování dáváme najevo příslušnost k sociálním skupinám, své postoje, náboženství i integraci a toleranci v odlišných kulturních prostředích.

1.6 Důstojnost

Pojem důstojnost je klíčovým pro pochopení toho, jak chápat a rozumět pocitům a projevům, které získám během svého výzkumu. Zajímám se o pocit důstojnosti vietnamských imigrantů, a tak je třeba stanovit, co je možné za pocit důstojnosti považovat, jakých podob může nabývat a čím je ovlivňován. Pro zkoumání důstojnosti musíme nejdříve definovat, co to vůbec důstojnost je a jaké typy důstojnosti můžeme pozorovat.

Definovat důstojnost není jednoduché, obecně lze říci, že je spojována s pojmy jako úcta, autonomie a ovládání. Důstojnost můžeme podle Kalvacha (2004) rozdělit na čtyři druhy: důstojnost zásluh, důstojnost mravní síly, důstojnost osobní identity a Menschenwürde (Kalvach 2004: 12).

Důstojnost zásluh je úzce spojena se společenským statutem. Tato důstojnost je získávána úspěchy a postavením ve společnosti, například určitou funkcí. Funkce simuluje jakousi roli ve společnosti, ke které důstojnost neodmyslitelně patří, může jí být například starosta. Postavení ve společnosti ovlivňují i ekonomické faktory. Naproti tomu je důstojnost mravní síly, která závisí zcela na vnitřních pocitech nositele tohoto typu důstojnosti. Tento pocit je odrazem toho, zda jeho nositel následuje svým chováním mravní zásady, které zastává. Pokud ano, může být jeden z jeho pocitů právě důstojnost mravní síly.

Důstojnost osobní identity je zřejmě tou nejdůležitější pro můj výzkum, jelikož odráží sebeúctu a osobitou identitu jednotlivce. Dále je pro tento typ specifickým pojmem integrita, vědomí vlastního já, začlenění do pospolitosti a schopnost nalézat smysl ve svém životě. Člověk oplývající tímto druhem důstojnosti by měl být schopen vyprávět pozitivní příběh o svém životě. Následky narušení této důstojnosti mohou být například pocity trapnosti, přehlížení, degradace, ponížení nebo hanby. Posledním

typem důstojnosti je Menschenwürde- důstojnost, která vyvěrá z primární skutečnosti, že se jedná o lidskou bytost. Značí nějakou univerzální hodnotu lidských bytostí (Kalvach 2004: 12-13).

Tématem spjatým s důstojností se také zabývá Taylor (2001). Ten se k pojmu důstojnost vztahuje skrze formování osobní identity. Osobní identitu jedince vnímá jako entitu, která je částečně utvářena uznáním druhých. Právě toto uznání by se dle autora mělo odvíjet od jedinečné osobní identity, naopak se distancuje od identity většinové nebo asimilované. Podle tohoto pojetí by se měl setkat s úctou a uznáním setkat každý člověk díky své jedinečné identitě (Taylor 2001: 44-59). Tuto individualitu vnímám jako opak od již zmíněné asimilace, kdy by byli nuceni k chování, které je běžné pro většinu společnosti. Díky provozování vietnamské restaurace je vietnamským imigrantům umožněno pokračovat ve zvycích a tradicích, na které jsou zvyklí ze své domoviny a tím si zachovávají svou identitu.

1.7 Shrnutí teoretického rámce

Na začátku teoretické části byla obsírně analyzována historie vietnamské imigrace do ČR. Z této pasáže bych jako nejdůležitější body vyzdvihla Československou pomoc za dob socialismu, která sice nebyla bez přínosů pro pomáhající stranu, ale přesto je velice podstatná pro budoucí vnímání Česka Vietnamem a jeho obyvateli. Tato vazba pomohla mnoha Vietnamcům začít žít život v ČR a po překonání všech bariér, ať už jazykových nebo kulturních, začít i podnikat. Právě podnikání je v současné době jedním z hlavních důvodů pro opuštění rodné země a přesun do ČR. Další důvody mohou být například následování části rodiny, která v Česku již žije. Tyto důvody lze rozdělit podle doby, ve které dotyční přijíždějí do Česka. Takové rozdělení nám nabízí Freidingerová (2014). Zde jsem vybrala pouze kategorie, které jsou důležité pro můj výzkum, jelikož vietnamští účastníci výzkumu spadají všichni do kategorie starousedlíků. Další zmíněnou kategorií jsou děti starousedlíků. Ty jsou zmíněny z toho důvodu, že součástí neformálních rozhovorů s majitelem restaurace jsou i informace o jeho dětech a jeho postoji k jejich výchově, což může být ukazatelem míry náležitosti k tradičním hodnotám a učení. Právě ty jsou dále shrnuty v další kapitole, která pojednává o hodnotách a důležitých bodech vietnamské kultury. Ta mimo jiné ukazuje, že každá důležitá událost je pevně vázána na jídlo a tradiční pokrmy. Tématem jídlo a stravování poté pokračuji k definici toho, co všechno může pro lidi znamenat a

představovat, a že je často silným projevem sounáležitosti a sympatií k určité kultuře, což může mít vliv na důstojnost nositele této kulturní identity. Důstojnost je následně rozdělena a definována do typů dle Kalvacha (2004). Stejně tak na důstojnost jedince může působit skutečnost, že je uznáván pro svou originální identitu (Taylor 2001: 58).

Z těchto prvotních předpokladů vyplývá několik hypotéz, které mě v datech budou zajímat. Především se jedná o tyto: Jak vietnamští imigranti participující na chodu vietnamské restaurace přistupují ke své práci? Jak vnímají skutečnost, že Češi pozitivně přijímají nabídku tradičního vietnamského jídla? Jaký vztah mají návštěvníci restaurace k vietnamské kultuře? Nakolik se klienti restaurace zajímají o nabízené pokrmy a suroviny, které obsahují?

2 Metodologie

Výzkum zaměřený na pocit důstojnosti vietnamských imigrantů ve spojitosti s existencí vietnamských restaurací, na jehož základě je napsána tato práce, byl prováděn ve vietnamské restauraci na Praze 6. Zkoumání probíhalo od listopadu 2014 do dubna 2015. Cílem práce bylo zjistit, jaký vliv má existence vietnamské restaurace nabízející vietnamské pokrmy na pocit důstojnosti vietnamských imigrantů. V mém případě zejména jejího provozovatele- Petra. Metody sběru dat se odvíjeli od prohlubujícího se přátelského vztahu mezi mnou a majitelem restaurace, díky kterému jsem měla možnost klást otázky v příjemné atmosféře, ale také příležitost stát se součástí restaurace v roli zaměstnance a do svého výzkumu tak zařadit i zúčastněné pozorování. V následující kapitole přiblížím a doplním výzkumné metody.

2.1 Výběr metody

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu biografického rozhovoru, která mi poskytne celkový vhled do zkoumané problematiky a také komplexní vývoj a životní příběh osobnosti, které se téma přímo týká. Rozhovor budu provádět s majitelem restaurace. Tuto metodu jsem zvolila proto, že doufám v to, že během vyprávění budu schopná zjistit prvotní pohnutky pro stěhování do České republiky, založení restaurace s tradiční vietnamskou kuchyní nebo participaci v tomto oboru na pozici zaměstnance a skrze tato vyprávování poznat emoce, které jsou s těmito událostmi spjaty. Dále bych také ráda odhalila některé věci, které bych u přímých otázek nebyla schopná zjistit, ale tímto spontánním způsobem vyprávění by mohli sami vyjít najevo. Toto vyprávění bylo doplněno o mé zúčastněné pozorování v roli servírky v již zmiňované restauraci, při kterém jsem prováděla také několik krátkých neformálních rozhovorů s hosty restaurace, ale i se zaměstnanci. Zúčastněné pozorování se stalo během výzkumu hybným bodem mé práce, jelikož jsem díky němu pronikla do prostředí zkoumané situace, ba co víc, stala jsem se její součástí. Plně se zde ztotožňuji s názorem Ghoshe (2013), že je výzkum založený na etnografii plný reflexe a sebereflexe. Výzkumník se musí stále zamýšlet nad tím, jaké vjemy jsou jeho pouhou interpretací, a je potřeba se na skutečný význam spatřeného doptat přímo aktéra, nebo je jeho interpretace pro výzkum žádoucí (Ghosh 2013: 7-10). Do výzkumu jsem byla často natolik ponořena, že jsem

svůj etnografický habitus nebyla schopna „vypnout“ ani po opuštění výzkumného terénu, a i nadále pozorovala dění kolem sebe s nadměrným zájmem a vnímavostí. Během zúčastněného pozorování jsem zkoumala a pozorovala zejména chování klientů k obsluze, jejich zájem o vietnamskou kulturu a z druhé strany přístup zaměstnanců a majitelů restaurace ke své práci a k návštěvníkům restaurace. Spojením těchto metod jsem svá zjištění mohla potvrzovat nebo vyvracet prostřednictvím porovnání, dále i doplňovat informace, které by pouze jednou metodou nebyly odhaleny. Tyto výhody popisuje Seale (2002), když označuje triangulaci jako prostředek, který přináší větší validitu získaným informacím (Seale 2002: 8-11).

2.2 Biografický a neformální rozhovor

Biografie je nástrojem výzkumného rozhovoru narativního typu. Narativní rozhovor je založen na vyprávění respondenta, které je jen minimálně narušováno tazatelem a má za cíl odkrýt, co a do jaké míry je pro respondenty důležité a co naopak ne. Z jakých důvodů o některých věcech mluví hodně nebo naopak proč některé, možná podstatné, věci neuvádí ve svých vyprávěních.

Biografický rozhovor by měl být zahájen pobídnutím k vyprávění životního příběhu nebo některé jeho etapy. Respondent poté sám volí, co a jak bude zmiňovat a tazatel poté jen doplňuje upřesňujícími otázkami celek výpovědi. Přínosem tohoto způsobu rozhovoru by měla být právě respondentova volná ruka ve vyprávění (Hendl 2005: 176-177). V této fázi jsem začala klást otázky, které mě napadaly během Petrova vyprávění. Díky tomuto přístupu jsem respondentovi dala najevo, že jsem plně zaujata jeho vyprávěním a jeho osobou. Tím se informátor ocitá v „hlavní roli“, což působí na jeho sebejistotu, a díky tomu i uvolněnost při rozhovoru. Dosáhla jsem tím jeho otevřenosti a pocitu, že mě jeho životní příběh skutečně velmi zajímá, dokonce, že se snažím proniknout do vypravovaných situací z jeho perspektivy (Kaufmann 2010: 60-62).

Rozhovory se zákazníky restaurace probíhaly formou neformálních rozhovorů, kdy jsem pokládala otázky přirozeně a individuálně, dle každého respondenta. V mém případě byly otázky směřovány k tématu, o které se zajímám. Témata se však velmi přirozeně točila okolo restaurace, ve které jsme se zrovna nacházeli, takže tím nebyla nijak narušena neformálnost rozhovoru (Hendl 2005: 175).

2.3 Průběh rozhovorů

Mými respondenty byly osoby, které jsou úzce spjaty s provozem vietnamské restaurace na Praze 6. Jednalo se zejména o majitele restaurace Petra, se kterým jsem během svého výzkumu byla v úzkém kontaktu, takže naše komunikace byla převážně velmi uvolněná. Petr věděl, čím se zabývám a s vyprávěním svého příběhu neměl žádný problém. Spíše se během vyprávění zastavoval a ptal, zda mluví o tom, co mě zajímá, takže jsem často pokládala například nějaké doplňující otázky k jeho vyprávění. Zúčastněné pozorování probíhalo přímo v restauraci, poté, co mě Petr požádal o výpomoc z důvodu chybějící pracovní síly. S nadšením jsem souhlasila, jelikož si uvědomuji důležitost participace v takovém rozsahu. Má práce spočívala v kooperaci s Jirkou, vietnamským zaměstnancem restaurace, v obsluhování zákazníků. Díky tomu jsem poznala „zákulisí“ restaurace, ale i zákazníky z jiné perspektivy. Zákazníky jsem během své pracovní doby čas od času oslovila s pár krátkými otázkami. Nejprve jsem respondentům vysvětlila, čeho se týká můj výzkum a neformálním způsobem jsem je vyzvala ke zdůvodnění své návštěvy restaurace, četnosti návštěv restaurací s podobným zaměřením nebo jsem se během rozhovorů zaměřila na jejich pocity ohledně prostředí restaurace, co se jim líbí, proč se vracejí, nebo naopak co by změnili. S Jirkou jsem se bavila jen velmi omezeně, jelikož pro nás byla čeština velkou bariérou. Bavili jsme se spíše o základních věcech, moc do hloubky jsem zacházet ani nechtěla, jelikož jsem ho nechtěla uvádět do rozpaků, protože na něm už někdy bylo patrné, že mu je trapné, že neumí lépe česky. Tuto skutečnost také čas od času hlasitě rozzlobeně potvrzoval. Druhý zaměstnanec, který pracoval převážně v kuchyni, se choval velice vstřícně a mile, ale jeho čeština byla ještě na horší úrovni než Jirkova. Na získané informace od zákazníků restaurace jsem poté navedla řeč při neformálních rozhovorech s Petrem, a sledovala jsem jeho verbální i neverbální reakce.

2.4 Metoda interpretace dat

Některé delší rozhovory jsem nahrávala na diktafon a posléze přepsala, kratší výzkumné rozhovory s hosty restaurace jsem pouze přepisovala z paměti po skončení mé pracovní doby. Při těchto prepisech jsem provedla redukci prvního řádu, jelikož jsem do počítače již nezaznamenala úryvky, které s výzkumem neměly nic společného, například se týkaly mého osobního života. Při přepisování jsem kladla důraz taktéž na

záznamy emočních projevů jako smích nebo výrazy v obličeji, jelikož takovéto projevy mohou často odhalit více než vyřčená slova. Závěry tedy vycházejí převážně z mých postřehů, které jsem během svého zúčastněného pozorování nasbírala nebo přímo z informací, které mi byly respondenty sděleny verbálně.

Všechna jména účastníků mého výzkumu jsou pro účely bakalářské práce smyšlená.

2.5 Reflexe výzkumu

Během tohoto výzkumu jsem se naučila mnohé věci, o kterých jsem před začátkem výzkumu neměla ani tušení. Získala jsem, troufám si říci, přátele a známosti, které mě každý určitým způsobem budou i nadále formovat. Participace na provozu restaurace a spolupráce s jejími zaměstnanci mě nenechala úplně nezaujatou a mé sympatie se všemi členy této naší „komunity“ se odrazily jak v rozhovorech se zákazníky, tak i v celé mé práci. Domnívám se však, že etnografický výzkum je těmito aspekty vždy poznamenán, je jen potřeba si tyto skutečnosti uvědomovat a dále s nimi pracovat. Jako pracovník restaurace a zároveň výzkumník jsem se potýkala s některými dilematy, která vyprodukovaly tyto dvě role, ve kterých jsem se ocitla v jeden okamžik. Například v situacích, kdy jsem měla příležitost s osloveným zákazníkem vést rozhovor po delší dobu, ale věděla jsem, že jsem se primárně zavázala pro výpomoc v komplikované době, kterou majitel restaurace prožívá. Nicméně jsem ráda za tuto zkušenost, jelikož jsem díky ní mohla být součástí přátelského pracovního prostředí, které mi umožnilo nahlédnout doslova „pod pokličku“ provozu restaurace. Vztahy se zaměstnanci restaurace jsem vždy stavěla před své výzkumnické potřeby, kvůli svým osobním i výzkumnickým morálním zásadám. Kvůli těmto svým preferencím jsem možná nedosáhla na množství informací, které bylo v mých silách, na druhou stranu jsem naše vztahy nenarušila a tím i uchovala prostor pro další výzkumy.

3 Empirická část

Empirická část je rozdělena na tři hlavní oblasti. V první se zaměřím na popis restaurace, kde se můj výzkum odehrával a také charakterizují účastníky výzkumu. Druhá část bude obsahovat shrnutí získaných poznatků ze zúčastněného pozorování a rozhovorů a ve třetí předkládám porovnání informací ze zúčastněného pozorování a výzkumných rozhovorů.

3.1 Popis restaurace a charakteristika respondentů

Restaurace se nachází na Praze 6. Otevírací doba od pondělí do pátku je 10:00-22:00, o víkendu 12:00-22:00. Ačkoliv je její kapacita osmadvacet míst a v letním období se tento prostor zvětší o venkovní terasu před restaurací o dalších zhruba pětadvacet míst, tak kvůli celkovému stísněnému prostoru restauraci řadím spíše mezi menší podniky. Uvnitř restaurace je nekuřácký prostor. Interiér restaurace je starší až nemoderní, výzdoba je zde decentní. Dominantním objektem restaurace jsou dvě malby, které pokrývají dvě přiléhající stěny. Jsou to malby vietnamských scénérií, které zde nechal Petr namalovat svým kamarádem před otevřením restaurace. Malby byly inspirovány fotografiemi vietnamského pobřeží, na kterém se objímá mladý pár a vystupujících skal z moře, které obeplovává rybářská loďka (majitel restaurace byl dříve ve Vietnamu rybář). Restaurace zde funguje od března 2014 a dle návštěvnosti a stálosti hostů se těší veliké oblibě. V současné době má restaurace, kromě majitele Petra, další dva vietnamské zaměstnance a pár dnů v týdnu také mě na pozici servírky. Jeden z mých kolegů pracuje převážně jako pomocný kuchař a druhý obsluhuje hosty restaurace. Petr je tam, kde je potřeba. Během dne je zde puštěna vietnamská hudba, kterou si personál (už i včetně mě) pobrukuje. Poté, co si zákazníci vyberou z jídelního lístku, tak se pomocí pokladního systému odešle objednávka do kuchyně, kde započne příprava pokrmů. Vždy z čerstvých surovin, které jsou během dne průběžně předpřipravovány a každý den dováží Petr z holešovické tržnice suroviny nové.

Nyní se zaměřím na klíčovou postavu této restaurace a to jejího majitele Petra. Petrovi je padesát dva let, má ženu a dvě děti. Do České republiky přijel v rámci socialistických smluv a poté zde zůstal kvůli podnikání. Podnikal nejprve v prodeji textilu, poté vedl několik bister v Holešovicích a nakonec se rozhodl založit svou

vietnamskou restauraci. Jak sám říká, miluje vaření. Vařit se naučil jako malý kluk od svého dědečka, který byl šéfkuchařem v Hanoji, sám pochází z této oblasti také. Zakládá si na čerstvosti a kvalitě potravin. V současné době postrádá jednu pracovní sílu v kuchyni, protože bývalá zaměstnankyně odešla kvůli těhotenství. Vedení restaurace ho stojí veškerý jeho čas a také mnoho energie, proto je již v posledních dnech výzkumu viditelně unavený a strhaný.

Dále se budu věnovat zákaznici, se kterou jsem vedla nejdelší a nejobsáhlejší rozhovor na téma vietnamských restaurací. Sandře je šestadvacet let, pracuje a před nedávnem odjela na sedmnáctiměsíční pracovní pobyt na Novém Zélandě. Tato zkušenost ji dle jejích vlastních slov velmi změnila a změnila i její vnímání mezilidských vztahů. Vietnamské restaurace začala navštěvovat těsně před odletem na Nový Zéland a po návratu do ČR je začala vyhledávat ještě intenzivněji. Tuto restauraci našla díky doporučení přátel, se kterými tvoří jakousi komunitu, která vyhledává vietnamské restaurace a navzájem si poskytují informace a zkušenosti z nově objevených. Sandra vietnamské restaurace vyhledává nejen kvůli chuti, která jí přirostla k srdci a v určité fázi byla i podle svých slov, závislá na vietnamské polévce Pho, ale právě kvůli příjemnému prostředí jejích oblíbených vietnamských restaurací a přátelské obsluze.

Velice důležitými osobnostmi mého výzkumu jsou rovněž mí kolegové. Začnu Jirkou, který se mnou obsluhoval hosty restaurace. Je ve věku Petra, tudíž také kolem padesáti let. Do České republiky přijel někdy těsně před revolucí a chtěl zde pracovat, po revoluci tedy začal podnikat, tvrdí, že v žádné fabrice nikdy nepracoval a české jméno mu vybrala přítelkyně, která v ČR již žila, protože byl nešťastný z toho, že nikdo neumí vyslovit jeho jméno správně. Do této restaurace se dostal tak, že byli s Petrem přátelé, a když zakládal tuhle restauraci, tak Jirkovi nabídl místo a on ho přijal. Jeho čeština je na dobré úrovni, ovládá hlavně slovní zásobu potřebnou pro komunikaci s hosty, mezi námi probíhala většinou komunikace na základní úrovni bez problémů, potíže se projeví vždy, když jsem začala zabředávat do otázek, které se týkaly jeho osoby, a už nesouvisely s restaurací, kde si potřebnou slovní zásobu již osvojil. Proto je množství informací o jeho osobním životě značně omezené. Ještě obtížnější však byla komunikace mezi mnou a druhým zaměstnancem Jeanem, který pracuje jako pomocná síla v kuchyni, ten mi prozradil, že na rozdíl od ostatních nemá české jméno, ale francouzské. Stejně jako Jirka přijel do České republiky podnikat a měl zde již kontakty na své přátele. K tomuto zaměstnání se rovněž dostal přes známost s Petrem, který mu

tuto práci nabídl. Jean je velice pozitivní, na mě se vždy usmíval, i když byl v restauraci zrovna veliký nával lidí a práci jsme nestíhali, tak na mě jeho přítomnost působila vždy velice příjemně a mile.

Nakonec také mí respondenti z řad zákazníků, se kterými jsem měla možnost krátce pohovořit v rámci výzkumných rozhovorů. Nejčastěji restauraci navštěvují muži ve středním věku. S respondenty z této skupiny jsem rozhovor prováděla nejčastěji, možná i z oho důvodu, že je nejjednodušší oslovit hosta, který přišel do restaurace sám. V této kategorii jsem vedla rozhovor se dvěma vegetariány a třemi dalšími muži, kteří si v této restauraci objednávají zpravidla ta stejná jídla a mezi nimi je vždy Pho. Dále jsem si krátce povídala se dvěma mladými páry, které zde taktéž měly svá oblíbená jídla a restauraci navštěvují alespoň jednou do měsíce. Oba muži z těchto dvou párů do restaurace chodí i sami bez svých přítelkyň.

3.2 Shrnutí získaných informací

V této kapitole nejdříve shrnu poznatky získané ze zúčastněného pozorování, poté přejdu k rozhovorům se zákazníky a na závěr rozeberu biografický rozhovor s Petrem a jeho reakce na mé poznatky získané od zákazníků restaurace.

3.2.1 Analýza terénních poznámek

Z důvodu absence těhotné kuchařky jsem byla požádána o několikadenní výpomoc v restauraci. Měla jsem za úkol zastávat práci servírky, což pro mě bylo ideální příležitostí k pozorování chování zákazníků a navazování kontaktu. Nikdy jsem práci servírky neprovozovala, takže to pro mě ze začátku bylo celkem náročné. Systém, kam se zaznamenávají objednávky ve vietnamštině, mi situaci moc neusnadnil. Po chvíli jsem si vše zapamatovala a mé soustředění na práci se trochu zvolnilo, takže jsem svou pozornost mohla zaměřit na hosty restaurace.

Ti byli zprvu překvapeni mou přítomností, někteří až rozčarováni. Mnoho z nich se začalo zmateně koukat směrem ke kuchyni, kde zřejmě hledali vedoucího- Petra. Někteří se mě i ptali, kde je Petr, zda je v kuchyni nebo co dělá. Ten z kuchyně čas od času vychází pozdravit své zákazníky a je s velkým nadšením a smíchem vítán.

Tato událost dokresluje Foxovu (2009) představu o tom, že je stravování v současné době také sociální událostí. Návštěvníci restaurace, ve které probíhal

výzkum, by bylo možné rozdělit podle míry potřeby tohoto sociálního ukazatele. Nejpočetnější skupina by sestávala právě z těch zákazníků, kteří restauraci navštěvují primárně kvůli zážitku – příjemnému pocitu, který jim atmosféra restaurace a přístup obsluhy, zejména majitele – Petra, přináší. Další kategorie by se poté odvíjeli od snižující se potřeby tohoto sociálního kontaktu a zážitku a stoupající primární potřeby zahnání hladu (Fox 2009: 1).

Zajímavé je, že ačkoliv jsem v restauraci pracovala v době oběda, kdy jsem z předešlých pozorování nabyla dojmu, že je zde největší koncentrace zákazníků, kteří se chtějí rychle najíst a zase rychle odejít, nesetkala jsem se s jediným případem, kdy by byl některý ze zákazníků nějak nepříjemný nebo vyloženě spěchal, naopak jsem se několikrát přistihla, jak si říkám, že už ti lidé jedí nějak moc dlouho.

Zákazníci restaurace jsou převážinou stálí hosté, mnohokrát se mi stalo, že ani nechtěli jídelní lístek, protože nabídku už dobře znají a rovnou mi říkali číslo jídla, které si chtějí dát. Někteří z nich také chodí vždy na jedno jejich oblíbené jídlo znovu a znovu, většinou tím jídlem bývá vyhlášená polévka Pho.

Polévka Pho není podobná žádnému českému jídlu. Proto je její oblíbenost velice zajímavým jevem, který má dle mých zjištění několik původců. Prvním z nich je to, že dotyčný konzument pobýval v zahraničí, kde poznával různé kuchyně a při tom si oblíbil i vietnamskou polévku, kterou po návratu do vlasti začal vyhledávat, dále je zde možnost získání této znalosti skrze doporučení známých a v neposlední řadě také náhodné objevení, při zkoušení různých jídel z jídelního lístku. Ve všech těchto bodech je v různé míře obsažen zájem o odlišnou kulturu skrze poznání tradičního pokrmu (Fox 2009: 1-2).

Postupem času a díky spolupráci „v zákulisí“ se měnilo i mé vnímání Petra a zbylých dvou zaměstnanců. Vidím na nich velkou únavu způsobenou chybějící pracovní silou. Petra trápí krom únavy i starosti kolem restaurace a i samotné práce, on sám zastává zdaleka nejvíce ze všech. Mě jako velice empatického člověka tato atmosféra trápila a velmi na mě doléhala, snažila se však po vzoru Petra vše potlačit a při příchodu hostů být veselá a usměvavá, protože jsem si již začínala uvědomovat, že nejen vynikající jídlo, ale právě dobrá nálada, bezstarostnost a milé jednání je to, co sem lidi táhne. Postupem času si na mě pravidelní hosté zvykají a má přítomnost je již nijak nepřekvapuje. Stále však u některých hostů vnímám, že by rádi viděli i majitele restaurace.

Zde bych ráda popsala zajímavou situaci, která se odehrála během mé služby v roli servírky. Do restaurace přišla asi osmičlenná skupina lidí v čele s mužem ve středním věku. Muž ve středních letech, který tuto událost patrně organizoval, byl velmi rozradostněný a s Petrem, který jakmile uslyšel jeho hlas, tak přiběhl z kuchyně, se velmi srdečně zdravili. Ten samý muž poté na celou restauraci tleskal do rytmu sekání, které se k nám ozývalo z kuchyně, kde Petr připravoval jejich obědy. Ten se z kuchyně hlasitě smál, což všechny pobavilo a tleskajícího muže ještě povzbuzovalo. Při odchodu tito hosté začali něco skandovat, Petr se k nim přidal a ve dveřích se ještě ptali, kdy se spolu konečně opijí. Později jsem se dozvěděla, že následující den večer skutečně proběhla veselá oslava.

Oslavy a důležité události jsou ve Vietnamu vždy spojené s jídlem, stejně tak v ČR, i díky tomu je možné zde spatřit jakési smazání kulturních rozdílů. Díky jednotícím prvkům obou kultur se mezi těmito lidmi vytvořilo pouto, kdy se od rolí majitel podniku - zákazník posunul vztah ke společnému trávení volného času (i když si samozřejmě uvědomují, že zde stále zůstala skutečnost, že v restauraci česká skupinka zaplatila za svou večerní útratu).

Během mého obsluhování jsem slyšela jen samou chválu na pokrmy, které hosté dojedli, většinou jsem talíře odnášela úplně prázdné i přes to, že porce, které tato restaurace připravuje, jsou velmi objemné. Nezřídka kdy, mě spokojený zákazník poprosil, ať do kuchyně vyřídím pozdravy a pochvalu za skvělé jídlo. Tak jsem tedy po společném obědě všech zaměstnanců všechnu tuto chválu vyřídila kuchaři i šéfkuchaři. Petr se tvářil spokojeně a byly na něm vidět rozpaky.

Petr této restauraci obětuje veškerý svůj čas, a to proto, že své jídlo připravuje, jak nejlépe umí, z co nejčerstvějších surovin, které jsou možné sehnat. Je tedy zřejmé, že je pro něj tato restaurace něčím speciálním. Při zjištění, že se toto nasazení setkává s úspěchem, dokonce si lidé výslovně žádají pochvalu kuchaře, troufám si říci, že mu to přináší pocit nalezení životního cíle, uspokojení ze své role a tím je posílen jeho pocit důstojnosti a integrace (Kalvach 2004: 12-13). Mnohokrát se v této práci vracím k otázkám, které bych chtěla ve svém výzkumu podrobit diskuzi. Zde se domnívám, že jsem odpověděla na to, jak vietnamský majitel restaurace vnímá pozitivní ohlasy na vietnamskou kuchyni. Mohly by to být samozřejmě radost a pýcha spojená s výdělkem a získání stálých zákazníků kvůli finančním benefitům, to by ale Petr nemusel trávit v restauraci všechen svůj čas a snažit se co nejvíce přiblížit chuti vietnamských jídel, která byl zvyklý jíst ve Vietnamu, shánět čerstvé bylinky a další ingredience, které je

obtížné v našich podmínkách nalézt v odpovídající kvalitě. I v případě, že jsou pozitivní pocity jako hrdost a uspokojení spojeny s ekonomickými faktory, jde zde podle Kalvacha (2004) o pocit důstojnosti, který pojmenoval jako důstojnost zásluh, která je úzce spjatá se sociálním statutem (Kalvach 2004: 12).

3.2.2 Výzkumné rozhovory se zákazníky

Velice mě překvapilo, jak bylo snadné začít rozhovor s hosty restaurace, nesetkala jsem se s žádným odmítnutím, naopak jsem se některým musela omluvit s tím, že si s nimi nemůžu déle povídat, protože musím pomáhat kolegovi.

Začnu tedy s mým prvním respondentem. Uprostřed obědového „maratonu“ přišel do restaurace muž, i přes krásné počasí se osamocen posadil dovnitř restaurace. Tuto příležitost jsem po chvíli využila pro krátký rozhovor. Zeptala jsem se dotyčného, zda do této restaurace chodí často. Jeho odpověď byla: „*Ne nijak pravidelně, ale čas od času sem zajdu.*“ Dále jsem se ho ptala, co ho na této restauraci zaujalo, proč sem chodí. Odpověděl, že je vegetarián a zde je bohatá nabídka skvělých vegetariánských pokrmů, restaurace se nachází v blízkosti jeho zaměstnání a hlavně kvůli vstřícné a zábavné obsluze.

Krátkou rozmluvu jsem následně vedla s dalším vegetariánem, který přišel a dožadoval se vegetariánské úpravy jednoho z nabízených obědových menu. Toto pozměněné jídlo mu prý Petr vždy připraví. Petr, když nás slyšel, tak hned přišel z kuchyně, se zákazníkem se pozdravili a jeho slova potvrdil a šel mu do kuchyně jídlo uvařit. Po jeho odchodu jsem u zákazníka zůstala, abych se ho zeptala na pár otázek. Jak často restauraci navštěvuje a co ho na ní láká. Stoluje tu prý alespoň jednou do týdne a zejména kvůli skvělé obsluze a výběru vegetariánských vietnamských jídel, která mu moc chutnají. Když jsme se s tímto zákazníkem potkali zhruba o týden později, sám si se mnou hned začal povídat a já mu šla k Petrovi rovnou objednat jeho vegetariánské menu. Petr mu uvařil něco, co u něj dlouho neměl, jak sám řekl: „*Abyste neměl pořád to stejný.*“ Z toho měl zákazník velkou radost a jídlo si velice vychutnával.

Když si šel dát Petr jednu ze svých pauz s cigaretou, přisedl si k právě příchozímu zákazníkovi, kterému jsem vzápětí přinášela jídelní lístek. Když mě ti dva spatřili, začali se smát. Proč, jsem pochopila hned, jelikož tento zákazník sem chodí vždy na to stejné jídlo, a to Pho. Petr se po chvíli odebral do kuchyně a já si ve chvíli volna k muži přisedla a zaznamenala krátký rozhovor. V něm mi dotyčný sdělil, že tuto

restauraci navštěvuje často, chodí sem na obědy i večeře, jelikož bydlí kousek od restaurace a má rád asijskou kuchyni, kterou si vaří i doma. Na otázku, proč navštěvuje zrovna tuto restauraci, odpovídá: „*Protože mají dobrou Pho (smích), a je úplně v pohodě ten majitel*“. Odvětila jsem, že není jediný, kdo osobnost majitele vyzdvihuje a on odpověděl: „*No, a hlavně dobře vařej!*“.

Při příští příležitosti jsem se dala do řeči s mužem středního věku, kterého jsem si zapamatovala z jeho předchozích návštěv. Říkal, že si tady v té restauraci dává zpravidla stále to stejné, protože mu například polévka Pho chutná v této restauraci nejvíce. Jinde ji prý ochutnal třeba na „Jiřáku“ a byla dobrá, ale to prostředí je podle něj hrozné. Dále mi bylo řečeno, že když tuto restauraci objevil, ochutnával různá jídla, ale nic se nepřiblížilo pocitu, který zažil při konzumaci Pho, ani nic ze všech jídel, která kdy jedl. Zanedlouho se jeho touha po této polévce rozvinula v závislost, jak sám říká. Zdejší restauraci prý navštěvoval tak často, že už se obával, aby náhodou nevzbuzoval v majitelích podezření, že je s ním něco v nepořádku. Se smíchem říká: „*Zkuste si ještě představit, že si tady běžně objednávám kombinaci tří jídel- pečeného a nepečeného závitku a oblíbenou polévku, nic jiného si v podstatě nedávám*“. Momentálně prý jeho „závislost“ trochu poklesla, a do restaurace zavítá „jen“ dvakrát nebo třikrát do týdne. Dále zmiňuje, že ostatní zaměstnanci restaurace ho znají jako zákazníka „2, 4, 9“, což jsou čísla jídel, která si vždy objednává. Při tom se spokojeně usmíval.

Další rozhovor jsem vedla taktéž s mužem okolo 40 let. Ten mi vyprávěl o Pho, kterou jedl na Aljašce, kde ji vařili v thajské restauraci a jak moc bylo její servírování odlišné. Prý krom přídatných mističek na citron, chilli, zázvor a cibulku měli velké množství různých ingrediencí, které si mohl zákazník přidat do polévky. Krom těchto odlišností byla polévka také o trochu větší, jinak také velice chutná. Respondent mezi extra ingrediencemi jmenuje například i masové koule, které jsou dle jeho názoru „trochu mimo“, ale na druhou stranu vyzdvihuje extra porci výhonků, které si do polévky rád přidával. Chuť té zdejší si pochvaluje, hlavně kvůli její jemnosti a poctivosti vývaru. Říkal mi, že sem rád chodí, že má v Praze asi tak pět oblíbených restaurací, kam rád zajde na jídlo a tohle je jedna z nich. Má tady rád hlavně tu Pho, ale i ostatní jídla, protože se po nich prý cítí dobře a lehce, co taky oceňuje, je to, že „kluci tady jsou v pohodě“. Tím pravděpodobně myslí to, co popisuje každý host, se kterým jsem doposud alespoň krátce pohovořila - vstřícnost majitele a panující dobrou náladu v podniku. Tento zákazník byl z mé přítomnosti velice vyveden z míry, významně zdvihal obočí a vystřídal množství překvapených výrazů, když jsem k němu po jeho

usazení zaměřila s jídelním lístkem. Velmi se podívoval nad tím, že ho hodlám obsluhovat, že nejsem pouze hostem restaurace, stejně jako on. Ptala jsem se ho tedy, co ho na této skutečnosti tak zaráží, tak říkal, že si prostě myslel, že jsem host restaurace a ne zaměstnanec, že je zvyklý na kluky ve žlutých tričkách (firemní trička mají žlutou barvu a je na nich malé logo restaurace). Na vysvětlenou proč jsem firemní tričko nenosila: Nebylo mi majitelem nabídnuto, a jelikož je v restauraci zatím poměrně chladno, byla jsem oblečena vždy do mikiny nebo svetru a bundy nebo vesty, takže jsem možnost nošení firemního trička vyloučila. Další z důvodů, kvůli kterému se domnívám, že by to ani nebylo rozumné, je ten, že nejsem majitelem potravinářského průkazu, a proto bych mohla restauraci v případě kontroly způsobit problémy.

Poslední dva krátké rozhovory jsem vedla se dvěma mladými páry. První z nich mi sdělili, že do restaurace chodí docela pravidelně, hlavně tedy muž z tohoto páru a dávají si zde většinou Krevety podle dědečkova receptu. Na otázku, proč si zde nedávají třeba Pho, mi bylo mužem řečeno, že na ni chodí do Sapy a na tu prý nic nemá. Druhý pár jsem oslovila během večeře. Ti mi sdělili, že dostali doporučení od svého kamaráda na „bun bo nam bo“ v této restauraci, tak sem prý zašli a od té doby sem čas od času přijdou na večeři. Muž sem prý chodí i sám častěji. Moc se jim líbí koncept zdejší restaurace a příjemné jednání personálu, co žena kritizuje je zařízení restaurace: *„Kvůli zařízení sem rozhodně nechodíme (smích), to by chtělo trošku inovovat.“*

Nejobsáhlejší výzkumný rozhovor začal těsně před koncem mé pracovní doby s mladou ženou, která přišla do restaurace sama a úplně poprvé. Sandra se usadila sama ke stolu a u mého kolegy si objednala pivo a Pho, když jsem jí pivo donášela, ptala se, zda kuchař dává k té polévce i rybí omáčku, že jí má moc ráda, tak jsem jí u Petra zařídila, aby jí k tomu jídlu dostala. Byla nadšená a hned mi začala vyprávět, že miluje vietnamskou kuchyni, a že jí tohle místo její známé už dlouho doporučují, takže se sem konečně dostala a je zvědavá. Ptala sem se, co slyšela o této restauraci a prý samou chválu a tak se rozhodla zdejší kuchyni také vyzkoušet. Když jsem viděla, jak je milá a otevřená, navrhla jsem jí, jestli by si se mnou nechtěla o tom vietnamském jídlu trochu více povídat, třeba až se nají, pokud má čas a ona souhlasila. Než jsem se však k Sandře dostala já, Petr už si s ní venku povídal sám, takže mi před začátkem rozhovoru ještě několikrát řekla: *„Ten majitel je tak skvělej a milej, už se nedivím, proč sem lidi chodí tak rádi, je tady bezvadná atmosféra“*. Rozhovor začal tím, že Sandra popisovala Petrovu veselou náuru a spojovala s tím, že asi proto sem lidé tak rádi chodí, že je to velice příjemné a ve spojení se skvělým jídlom ještě lepší. Dále jsem jí vyzvala k popisu

jejich nejoblíbenějších vietnamských restaurací, kde se Sandra opět vztahovala hlavně k tomu, jak jsou vietnamští provozovatelé restaurací, kam ráda chodí, milí, vstřícní a veselí. Dokonce to označila za jakousi odlišnost, kterou ráda vyhledává, protože ji v Čechách postrádá. Co ji těší je to, že když v jedné ze svých oblíbených restaurací měla problém s tím, že má v polévce málo bylinek, byly jí hned přidány další a při každé další návštěvě již měla polévku přichystanou vždy tímto způsobem. Dále také zmiňuje, že vyhlášené Pho na Jiřího z Poděbrad ji nijak neoslovilo, naopak měla skvělý zážitek z návštěvy Sapy a zde jí polévka zachutnala natolik, že stejně jako předchozí respondenti popisuje jakousi „závislost“ na této polévce, které se musela postupně zbavovat. Na závěr shrnuje svůj dojem z Petra: „*Podívej se na něj, on má úplně úžasné veselý vrásky! Ten když se usměje, tak to člověka úplně zahřeje.*“

Rozhovory se zákazníky restaurace byly pro můj výzkum důležité zejména proto, abych mohla jejich přístup k návštěvě vietnamské restaurace analyzovat kvůli zjištění míry jejich zájmu o vietnamskou kulturu a současně tyto poznatky prezentovat před majitelem restaurace a sledovat jeho verbální i neverbální reakce na hodnocení jeho restaurace.

3.2.3 Biografický rozhovor s Petrem

Petr je velmi vstřícný člověk, který je ochotný si semnou povídat téměř kdykoliv, kdy je v restauraci málo lidí. Záměrně jsem tedy zvolila pro tento rozhovor čas mezi obědem a večeří, kdy je restaurace zpravidla téměř prázdná a Petr má tak čas si semnou povídat. Během rozhovoru Petr asi třikrát odešel obsloužit hosty, kteří se přišli odpoledne osvěžit pivem, u kterého poseděli na terase před restaurací, takže jsme uvnitř byli stále sami a nikdo nás nijak nerušil. Vzhledem k tomu, že mám již s respondentem vřelý vztah, tak byl náš rozhovor prokládán pasážemi o mém soukromém životě nebo informacemi o aktuálním dění v jeho rodině.

Petr přijel do České republiky v roce 1982 po ukončení střední školy na základě pracovních smluv, ihned nastoupil pracovat do továrny. Přes týden pracoval a o víkendech jezdil navštěvovat své kamarády po celém Československu: „*My jsme jako mladí kluci, nám stačilo navštěvovat holky, to nám stačilo (smích)*“. Ještě před revolucí se vrátil domů, protože se tady v Čechách oženil, tak se musel vrátit do Vietnamu. Měl novou rodinu, takže chtěl začít vydělávat hodně peněz. Založil si tedy na černo sázkovou kancelář, ale prodělal tím hodně peněz, takže si řekl, že nemůže mít hodně

peněz bez dřiny a vrátil se zpátky do ČR, aby zde mohl podnikat. Tak tedy začal s podnikáním: „*Nejdříve to byl textil, textil, textil, ještě to šlo a potom jsem zjistil, že už textil nejde a byl u mě jeden můj kamarád Čech a on mě nutil dokonce. Několikrát jsem u tebe byl a tolikrát jsi vařil úplně skvělé jídlo, proč si neotevřeš restauraci? Máš na to a potom mě pozval do restaurace, abych viděl, jak to dělaj, a říkal mi, že na to mám, proč to neudělám. No, ale já sám to vím, že na to mám a mé jídlo je dobré, ale neměl jsem vůbec představu, že budu vařit pro veřejnost.*“ Začátky Petrova vaření byly v bistrech na tržnici v Holešovicích, kde vařil různé pokrmy, od thajské kuchyně přes českou a čínskou. Před touto vietnamskou restaurací měl právě čínskou restauraci. Kvůli neshodám s pronajímatelem musel shánět nové prostory pro svou restauraci a tak našel současné místo a rozhodl se vařit vietnamské jídlo: „*Protože já jsem kuchař a vím, že když vařím nějaké vaše jídlo a dám k tomu vietnamské bylinky, tak je to úplně jiné. Proto mě překvapuje, že jde Čech do vietnamského bistra a dává si tam třeba segedín s knedlíkama a to je pro mě překvapení. Lidé mají rádi kachnu plněnou a s knedlíčkama, ale teď dělám jenom vietnamskou*“. Petr doma vaří rád různé věci, miluje vaření a je jedno jaké jídlo zrovna vaří. Provoz vietnamské restaurace je dle jeho vlastních slov nejobtížnější kvůli množství surovin, které musí být čerstvé, aby jídlo mělo chuť, jakou má mít. Na otázku, nakolik je jídlo stejné jako ve Vietnamu odpovídá, že recept je v podstatě stejný, jenom se musí přizpůsobit dostupným surovinám: „*No, všechno co vařím já, se vaří tam, ale nemůžete říct co je lepší, protože tam mají věci, která já třeba tady nemám. Dejme tomu třeba bylinky, které tam rostou, je tam hodně slunce a často prší, taky ty jsou úplně jiné, než ty sušené třeba, co se sem dovážejí. Nebo tam mají domácí kuřata, takže to maso je jiné*“. Ideálním hostem by pro něj byl někdo, kdo neustále zkouší nová jídla, klidně i v jiných vietnamských restauracích. Také by chtěl, aby mu zákazník řekl, třeba že chce více zeleniny, nebo méně masa a podobně, aby to mohl uvařit tak, aby to dotyčnému chutnalo co nejvíce. Z českých jídel prý Vietnamcům nejvíce chutná dršťková polévka, tu prý vařil i rodině ve Vietnamu, když tam byl na návštěvě. Poté jsem projevila názor, že mi připadá ta večerní atmosféra v restauraci taková poklidnější, že na oběd tu jsou často lidé z okolních kanceláří a ty spěchají a je tu hodně lidí. S tím souhlasí a dodává: „*To je pravda! S nima si můžete povídat, je klídek, maj čas, krásně jim můžete v klidu uvařit, udělat čaj nebo kafe, oni nespíchají. Někdy je poprosím večer, aby věnovali víc času a měli strpení s dobou přípravy, aby jídlo bylo dobré, protože jsme tu večer třeba už jen dva a oni vždycky: „Jooo, máme čas! Máme rádi dobré jídlo, ne spíchání!“ (smích)*“.

3.2.4 Rozhovor s Petrem o reakcích zákazníků

Rozhovor začal tím, že jsem mu vyprávěla o tom muži, který si vždy dává Pho, jak sem chodí moc rád kvůli dobré náladě, a že si myslí, že skvěle vařej. Na to se Petr začal přímo chechtat a vyprávěl mi, jak toho pána jednou nutil ochutnat i jiné jídlo a on mu řekl, že si prostě nic jiného nedá, protože se na tu výbornou polévku už pár dní těší a teď konečně má čas si ji dát, tak si nic jiného dávat nebude. Od té doby, když ho Petr vidí přicházet, tak už mu jde rovnou objednat polévku Pho. U toho se velmi směje a kroutí hlavou. Dále jsem mu znovu zdůraznila, jak moc mají lidé rádi jeho náuru, jak sem rád chodí, protože je vždy rozveselí. Na to se opět tak nějak stydlivě a zároveň potěšeně usmál, ale povídá: „*No jo, já jsem ten veselej! Já vždycky udělám nějakou srandu!*“ a směje se.

Nyní bych zde také uvedla Petrovo vyprávění, které zaznělo během mého rozhovoru se Sandrou, když si k nám přisedl.

Petr: Jooo (smích), to sem takhle chodila jedna slečna taková, bydlí tam nahoře (ukazuje o ulici výš), no někde nahoře kousek. Ta sem chodila, často dost a vždycky nadávala! Ten můj přítel! A já se ptal, co se děje a ona povídala, že sem nechce jít jíst! Že to nechce ani zkoušet, že by mu nechutnalo, povídá pořád! Tak říkám, hele, doved' ho sem a já mu uvařím tak ňam ňam, že bude určitě chodit (smích). No a teď chodí (smích), víc než ona (všichni se smějeme).

Já: A jak často chodí?

Petr: Nooo..tak jednou nebo dvakrát do týdne a nosí si i domů (smích).

3.3 Analýza a shrnutí získaných informací

V této části se pokusím odpovědět na své v úvodu stanovené body, které bych chtěla podrobit diskusi a analýze. Zaměřím se na klíčové pojmy tohoto výzkumu, jakými jsou vietnamská kultura, stravování, pocit důstojnosti a pokusím se je sjednocením teoretického rámce a získaných informací během zkoumání identifikovat a rozvést.

Začnu opět od výzkumných rozhovorů s hosty restaurace. Všichni dotázaní se ve svých výpovědích shodně zaměřili na to, jak je jim příjemný přístup Petra, někteří jako první při otázce, proč tuto restauraci navštěvují, uvádějí právě příjemnou a vstřícnou

obsahu a až na dalším místě výborné jídlo. Fox jídlo hodnotí nejen jako prostředek pro ukojení biologických potřeb, ale také jako nástroj těch sociálních. Tato skutečnost se ukázala jako stěžejní pro hosty Petrovy restaurace. Současně tato skutečnost rozvíjí myšlenku, že nám je jídlo tradičně připravováno někým, kdo nás má rád, a kdo nám chce uvařit jídlo, o kterém si sám myslí, že je dobré. Přesně tyto pocity vyjádřila v našem rozhovoru Sandra, když řikala: *“ že to není samozřejmě jenom kvalitou toho jídla, ale přesně tím personálem, a když se tady člověk cítí doma, jako v domácím prostředí, tak se rád bude vracet a to je přesně to, co mi v Čechách chybí...prostě tahle otevřená kultura, kdy spolu lidi mluvěj. “*. I během svého vyprávění o oblíbených vietnamských restauracích nezapomněla zmiňovat veselou národu majitelů těchto restaurací, dokonce ji označila za součást jejich kultury. Tento přístup k provozování restaurace je tedy úspěšný z toho důvodu, že se zde zákazníci cítí příjemně, „jako doma“, ví, že kuchaři záleží na tom, aby jim chutnalo, a aby se vraceli (Fox 2009: 1).

Tvrzení, že skrze konzumaci jídel tradičních pro určitou kulturu dáváme najevo jistou sounáležitost a sympatie k danému národu či etniku (Mintz, Du Bois 2002: 7), je zde možné pozorovat na chování zákazníků, kteří jídlo s chutí konzumují, poté ho chválí, a někteří posílají vzkazy do kuchyně, aby kuchař věděl, že jim to chutnalo, čímž dávají na odiv svůj zájem o dobrý pocit kuchaře. Výpovědi respondentů o tom, jak rádi restauraci navštěvují, protože se jim líbí přístup majitele, nálada a atmosféra v restauraci, jen rozvíjí toto tvrzení a v případě mého výzkumu u zákazníků vytváří i určitý velice pozitivní obrázek vietnamské kultury, skrze veselého, vstřícného a pozitivního Petra.

Petr se dle Freidingerové řadí mezi starousedlíky příchodí v době socialismu. Dle jeho vyprávění skutečně procestoval spoustu míst v Československu a poznal hodně lidí. Se svými krajany vytvořil pevná pouta, která se později během podnikání v holešovické tržnici upevnila. Současně však v pracovním procesu i mimo něj poznal české chování a zvyky a měl možnost se s některými Čechy, které poznal, sblížit. Domnívám se, že tato kategorie starousedlíků se rozdělila dle národu každého z nich. Petr díky své přátelské povaze navázal mnoho kontaktů mezi Čechy a je schopen stále navazovat nová přátelství, sama jsem toho příkladem. Jiní se stáhli a zůstali u pevných pout sounáležitosti se svými krajany. Obě reakce na probíhající sociální situaci jsou přirozené, záleží jen na konkrétní osobnosti jedince (Freidingerová 2014: 97).

Petr, jak sám říká, miluje vaření a již dávno před tím, než začal provozovat bistra a restaurace byl mezi svými přáteli znám jako „ten, co vaří“. Večeře s přáteli, které

popisuje během rozhovoru, ho velice těší a přináší mu radost, rád vaří a je spokojený, když ostatním chutná jeho jídlo. Díky tomuto svému nadání a mohu říct i vášni nalézá svou roli ve společnosti, která mu přináší uspokojení a pocit sounáležitosti. Těmito aspekty Kalvach determinuje důstojnost osobní identity (Kalvach 2004: 13). Ráda bych tuto teorii rozšířila o jakési přenesení této sociální role a osobní identity do odlišného prostředí. Prostřednictvím provozování restaurace vytvořil Petr jakýsi „večer s přáteli“ jako své povolání. Se svými hosty má přátelský vztah a velice mu záleží na tom, aby jim chutnalo a jeho pověst a pověst jeho restaurace zůstala pořád stejně vynikající. Tuto skutečnost potvrzuje jeho snaha a píle, se kterou svůj podnik vede. Zřejmě by nemusel každý den jezdit do tržnice pro čerstvé maso, ale dělá to, protože chuť pravého vietnamského jídla má být dle něj založena na čerstvých surovinách. Říká, že s žádným bistro ani restaurací nebylo nikdy tolik starostí jako s vietnamskou restaurací. To je dáno jeho vztahem k vietnamské kuchyni, kterou chce svým hostům prezentovat co nejlépe. Vzhledem k reakcím hostů, které jsou velice příznivé a pochvalné, je zřejmé, že mu jeho práce i přes všechny obtíže přináší pocit zadostiučinění, a dle jeho reakcí na vyřčenou chválu na jeho adresu, je i spokojen s tím, jak ho lidé vnímají.

Přikročím tedy ke shrnutí zjištěných informací. Do velké míry se návštěva vietnamské restaurace ukázala pro její návštěvníky jako sociální zážitek, zejména díky příjemnému a vstřícnému přístupu majitele se hosté opakovaně vrací. Díky tomuto jevu a výpovědi Sandry, je možné předpokládat, že se díky popsanému sociálnímu zážitku formuje jakási pozitivní představa o vietnamské kultuře, o kterou jeví hosté skrze návštěvu vietnamské restaurace zájem. Tento pozitivní dojem byl vyličen majiteli restaurace, který na chválu reaguje spokojeně a s rozpaky, které značí potěšení a uspokojení. Tuto reakci je možné připisovat rozličným důvodům, hrdosti a pocitu zadostiučinění, které má každý majitel podniku při jeho chvále počínaje. Já jsem však tento jev odlišila díky informacím, které mi byly během výzkumu sděleny. Hlavním argumentem pro vztah tohoto pocitu zadostiučinění, nebo spokojenosti s dobře odvedenou prací s kulturní příslušností je to, že Petr již v minulosti nabízel ve svých stáncích vietnamské jídlo a tyto stánky měly dle jeho slov velký úspěch. Nyní vede restauraci, kde vaří vietnamské jídlo a tvrdí, že je to to nejnáročnější, co doposud dělal, protože chce, aby všechno jídlo, které uvaří, bylo výborné a kvalitně zpracované. Vzhledem k jím popisované náročnosti vedení vietnamské restaurace, kvůli potřebě čerstvých bylin a ostatních surovin, je také zřejmé, že mu nestačí pouhé průměrné uspokojení zákazníků, ale jak říká v biografickém rozhovoru, provozuje vietnamskou

restauraci, protože vietnamské jídlo vaří nejlépe, stejně jako Čech to české. Je tedy možné tvrdit, že díky pozitivním ohlasům na kvalitu a chuť svého jídla se mu dostává pocit zadostiučinění a také, že jeho momentální cíl- vařit skvěle vietnamské jídlo získává stále více příznivců a pozitivních reakcí. Všechny tyto faktory působí pozitivně na jeho pocit důstojnosti, jelikož se jimi posiluje spokojenost se sociální rolí a také nalézá životní cíl.

Závěr

Předložená práce se snažila zachytit pocit důstojnosti vietnamských imigrantů ovlivněný existencí vietnamských restaurací v České republice. Díky vzorku účastníků výzkumu jsem měla možnost provádět množství neformálních rozhovorů s hosty vietnamské restaurace a také rozhovor se samotným majitelem vietnamské restaurace. V případě hostů jsem se zaměřovala zejména na jejich důvody navštěvování vietnamské restaurace a obecné znalosti vietnamské kuchyně a jiných vietnamských restaurací. V rámci biografického rozhovoru s majitelem restaurace jsem zjišťovala jeho důvody a prvotní impulsy k životu v Česku a také k provozování vietnamské restaurace. Další neformální rozhovory s provozovatelem restaurace se již orientovaly zejména na jeho reakce a názory na zpětné vazby zákazníků. Tyto rozhovory byly doplněny ještě zúčastněným pozorováním ve stejném podniku.

Z výsledků bylo možné soudit, že jsou zákazníci restaurace převážně zaměřeni na zážitek, který restaurace nabízí, ať už kulinářský, tak mnohdy zejména sociální a kulturní, a to díky osobnosti majitele restaurace, které mnozí přikládají velký důraz v prezentování důvodů k vyhledávání této restaurace. Tato odezva je v očích provozovatele restaurace přijímána se zadostiučiněním, které mu dává sílu pokračovat dál v náročném způsobu, kterým svou restauraci vede. Jinými slovy se toto pozitivní hodnocení stává smyslem pro udržení vysokého standardu nabízených služeb restaurace. Tento vysoký standard je v podstatě životním cílem a smyslem majitele restaurace. Právě schopnost nalézat smysl ve svém životě a být spokojený a hrdý na svou sociální roli, při které může být jedinec sám sebou a pro svou sociální a kulturní identitu být okolím uznáván je faktor, který značí a posiluje důstojnost jednotlivce. Výsledky výzkumu ukázaly, že existence vietnamské restaurace je v rámci mého výzkumného pole pozitivně ovlivňujícím faktorem pro pocit důstojnosti.

Summary

The present work tried to capture a feeling of the dignity of Vietnamese immigrants affected by the existence of Vietnamese restaurants in the Czech Republic. Thanks to sample of research participants, I had the opportunity to perform a number of informal interviews with Vietnamese restaurant's guests and chat with the owner of the Vietnamese restaurant. In case of guests, I focused mainly on their reasons for attending a Vietnamese restaurant and a general knowledge of Vietnamese cuisine and other Vietnamese restaurants. Biographical interview with the owner of the restaurant included the reasons and the initial impulse to life in the Czech Republic as well as to establish a Vietnamese restaurant. Further informal talks with the owner of the restaurant has been focused primarily on the reactions and views of customer's feedbacks. These interviews were supported by participant observation in the same restaurant.

From the results can be assumed that restaurant customers are mainly focused on the experience that a restaurant offers both culinary and often especially social and cultural, thanks to the personality of the owner of the restaurant. It was the personality of the owner on which was for many guests attached a great importance when presenting the reasons for the search of this restaurant. This response is in the eyes of restaurant owner received with satisfaction that gives him the strength to go farther in the challenging way on which he runs his restaurant. In other words, this positive assessment becomes the sense to maintain a high standard of services offered by the restaurant. This high standard is essentially a life goal and purpose of the restaurant owner. This ability to find meaning in your life and be happy and proud of your social role, at which may be the individual himself and at which can be respected for his social and cultural identity by his surroundings is a factor that indicates and strengthens the dignity of the individual. The research results showed that the existence of a Vietnamese restaurant is within my field of research positively influencing factor on the sense of dignity.

Použitá literatura

- BROUČEK, Stanislav. *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. 2003.
- FOX, Robin. *Food and eating: an anthropological perspective*. Social issues research center, 2003.
- FREIDINGEROVÁ, Tereza. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. Praha: SLON, 2014. ISBN 978-80-7419-174-9.
- HANSER, Amy; HYDE, Zachary. Foodies Remaking Cities. *Contexts*, 2014, 13.3: 44-49
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál, 2005.
- HOFÍREK, Ondřej. Vietnamská imigrantská ekonomika v České republice. *MigraceOnline. cz*, 2009.
- KALVACH, Z. *Respektování lidské důstojnosti*. Příručka pro odbornou výuku, výchovu a výcvik studentů lékařských zdravotnických a zdravotně-sociálních oborů. 2004.
- KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Sociologické nakladatelství (SLON), 2010.
- KOCOUREK, Jiří, PECHOVÁ, Eva, VASILJEV, Ivo. *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H and H, Praha, 2006.
- LEONTIYEVA, Yana. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů: (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Sociologický ústav AV ČR, 2006.
- MARTINKOVA, Sarka. The Vietnamese Ethnic Group, Its Sociability and Social Networks in the Prague Milieu. *Migration, Diversity and Their Management*, 2011, 133-201.
- MINTZ, Sidney W.; DU BOIS, Christine M. The anthropology of food and eating. *Annual review of anthropology*, 2002, 99-119.
- SEALE, Clive. Kvalita v kvalitativním výzkumu. *Biograf (27)*, 2002, 3-16.
- SOURALOVÁ, Adéla, et al. Vietnamské rodiny a jejich české chůvy: Vzájemná závislost v péči o děti. *Sociální studia*, 2012, 31-50.
- STÖCKELOVÁ, T., GHOSH, Y. A. (2013). *Etnografie: improvizace v teorii a terénní praxi*. Praha: SLON.

- TAYLOR, Charles, et al. *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Princeton University Press, 41 William St., Princeton, NJ 08540., 1994.
- UHEREK, Zdeněk, et al. Imigrace do České republiky a rodiny cizinců. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice.*, 2008.

Další zdroje

- Cizinci podle státního občanství. 2013. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=OBY5092PU_OK&&kapitola_id=743&voa=tabulka

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepis biografického rozhovoru s majitelem restaurace

Přílohy

Příloha č. 1: Přepis biografického rozhovoru s majitelem restaurace

Rozhovor jsem provedla s majitelem a šéfkuchařem restaurace. Nechává si říkat Petr a je mu kolem 50 let. Respondenta jsem kontaktovala již během října, kvůli spolupráci na mé bakalářské práci. Petr je velmi vstřícný člověk, který je ochotný si semnou povídat téměř kdykoliv, kdy je v restauraci málo lidí. Záměrně jsem tedy zvolila pro tento rozhovor čas mezi obědem a večerí, kdy je restaurace zpravidla téměř prázdná a Petr má tak čas si semnou povídat.

Během rozhovoru Petr asi třikrát odešel obsloužit hosty, kteří se přišli odpoledne osvěžit pivem, u kterého poseděli na terase před restaurací, takže jsme uvnitř byli stále sami a nikdo nás nijak nerušil. Vzhledem k tomu, že mám již s respondentem vřelý vztah, tak je náš rozhovor proložen pasážemi o mém soukromém životě nebo informacemi o aktuálním dění v jeho rodině. Tyto části rozhovoru jsem do přepisu nepoužila.

Petr: Já jsem byl v Čechách v roce 1982, to jste ještě nebyla na světě. Byl jsem mladej kluk, bylo mi 19, ve Vietnamu jsem měl zatím jen kamarádky. Končil jsem školu.

Já: Co jste tam dělal za školu?

Petr: U nás to není jako tady u vás. Střední škola je stejná jako základní. Na střední se pořád jenom učí, žádná praxe. V té době u nás nebyla žádná praxe, 5 dní v týdnu škola, za komunistů se v sobotu chodilo dobrovolně pracovat. Nebyl jsem tedy nijak vyučený. Potom jsem dostal nabídku jet pracovat na pracovní smlouvu do Čech, Ruska nebo Německa. Já jsem byl ve skupině, která se dostala do Čech.

Já: A to jste si vybral? Nebo to bylo přidělené?

Petr: To si nemůžete vybrat, protože v roce 1982 v dubnu dostali nabídku od vás, další měsíce dostali třeba nabídku z Německa. Takže když jsem chtěl změnit život, podívat se do Evropy, tak mi bylo jedno kam. Tak jsem tady.

Já: A v té době už jste vařil?

Petr: Ne, vařil jsem s dědečkem, když jsem byl malý. Když mi bylo osm let, tak mě to děda učil. Vařil jsem jen to, co mě dědeček naučil. Potom když jsem byl tady v Čechách, tak jsem pracoval ve fabrice. Člověk musí pracovat podle smlouvy, nemůže si hledat jinou práci. Odpracujete si, co máte a potom máte asi 10 nebo 15 dní do roka dovolenou a volné víkendy, kdy si můžete jezdit, kam chcete a dělat co se vám chce.

Jezdit třeba za ženskýma. Díky tomu znám různá místa v Československu, byl jsem všude možně.

Já: O těch víkendech jste cestoval?

Petr: Ano, už v pátek jsem psal kamarádům, ke kterým jsem chtěl jet, že v sobotu přijedu. „Ahoj, tento víkend za tebou přijedu.“

Já: Jak jste věděl, kam pojedete na začátku, když jste to tady neznal?

Petr: To jsem vždycky napsal někomu.

Já: Takže kamarádi z Vietnamu, kteří taky přijeli pracovat sem, tak s těmi jste se navštěvovali?

Petr: Jo, společně jsme se vídali.

Já: Takže jenom po Československu, do Německa třeba ne?

Petr: Ne, to až po revoluci. Potom se mohlo dělat víc věcí. My jsme jako mladí kluci, nám stačilo navštěvovat holky, to nám stačilo (smích).

Já: Takže jste takhle po víkendech poznal Československo?

Petr: No, Ústí nad Labem třeba, Louny, všude možně, i v Liberci, Česká TŘEBOVÁ, všude jsem byl. No a v té době se mi nejvíc líbily Slovenky.

Já: Jo? To abych se neurazila teda. (smích)

Petr: (smích) To doufám, že ne! V té době jsem byl ještě mladej. Pracoval jsem i v Brně, v Kladně. Potom jsem jel na pár let zpátky domů.

Já: Až po revoluci?

Petr: Ne, ještě před. V roce 1994 jsem se vrátil.

Já: Jo? Se vám tady líbilo?

Petr: No, tak v té době to bylo ve Vietnamu děsný, nedělal jsem nic špatného, ale v té době jsem byl už ženatý a chtěl jsem vydělávat rychle peníze, tak jsem otevřel na černo pobočku se sázkama, ale načerno (smích). Zatím jsem nedělal nic nezákonného, ale prodělal jsem. Tuhle dobu nikdy nezapomenu, co se to semnou dělo. Takže jsem zjistil, že musím makat a ne se snažit získat peníze jednoduše. Takže jsem se vrátil do Čech a udělal jsem si živnost'ák, abych mohl podnikat. Takže od té doby podnikám. Nejdříve to byl textil, textil, textil, ještě to šlo a potom jsem zjistil, že už textil nejde a byl u mě jeden můj kamarád Čech a on mě nutil dokonce. Několikrát jsem u tebe byl a tolikrát jsi vařil úplně skvělé jídlo, proč si neotevřeš restauraci? Máš na to a potom mě pozval do restaurace, abych viděl, jak to dělaj, a říkal mi, že na to mám, proč to neudělám. No, ale já sám to vím, že na to mám a mé jídlo je dobré, ale neměl jsem vůbec představu, že budu vařit pro veřejnost. Uměl jsem vařit jen pro manželku a děti nebo kamarády.

Protože mám spoustu kamarádů, kteří chodí ke mně na jídlo o víkendu. Já rád vařím a vařím jim něco, co oni neumí, takže oni ke mně rádi chodí. Přinesou vínečko a pivíčka a jídlo jim uvařím já. No a pak jsem zjistil, že nemůžu ten textil prodávat pořád. Buďto pracujete v nějaké kanceláři, nebo v řeznictví nebo uklízíte, nebo kuchař, nebo něco, každý musí něco dělat. Takže když jsem zjistil, že textil už nejde, tak jsem si řekl, že budu dělat to, co umím já.

Já: a to bylo kdy? Kdy jste se rozhodl, že budete vařit?

Petr: No, 2002, asi tak. Ale byl jsem úspěšnej! Vždycky jsem něco vyzkoušel, třeba jsem dělal české bramboráky v tržnici v Holešovicích. Třeba sedm let zpátky jsem dělal turecké kebaby, to bylo neuvěřitelné, třeba 15-20 metrů dlouhé fronty! Taky v tržnici, byl to malej stánek, ale bylo nás tam pět, jinak bychom to nestihli. Po obědě jsem musel kluky zarazit a říct jim, aby si sedli na zem a odpočinuli si, protože ta fronta byla pořád a už nemohli ani pokrčit nohy, takhle to bylo každý den. Takže jsem byl v kuchyni úspěšný. Ale nejhůř to jde s vietnamskými jídly.

Já: Jakto?

Petr: Protože se musí člověk pořád starat o čerstvou zeleninu, koření, maso. Je to hodně náročné. A ty ceny nejsou tak vysoké, aby pokryly tu náročnost. Lidé nevidí, že když si dají polévku za 120, tak se o ni musíte starat, ani jeden lísteček koriandru nemůže být žlutý, všechny musí být zelené. Nebo v zimě, když nerostou lahůdkové cibule, tak je sice můžete koupit, ale to není ono, musíte se prostě pořád starat, aby to bylo perfektní.

Já: A tu máte první tuhle restauraci vyloženě vietnamskou?

Petr: Ano, předtím jsem dělal čínskou kuchyni, thajskou, na začátku jsem dělal ve Vršovicích na stánku, který se jmenuje Česko-vietnamské bistro, dělal jsem plněnou kachnu s knedlíkem, držťkovou, segedín.

Já: Jaké máte nejraději knedlíky?

Petr: Pro mě jsou nejlepší ty klasické, houskové, ty bramborové mi nechutnají jak jsou pevné (smích). Mně chutnají ty houskové. No a potom jsem měl čínskou kuchyni, ta byla taky úspěšná, v Holešovicích a potom jsem kvůli nedorozumění s majitelem prostoru musel skončit a přestěhovat se sem.

Já: A jak vás teda napadlo udělat čistě vietnamskou tuhle restauraci?

Petr: Protože já jsem kuchař a vím, že když vařím nějaké vaše jídlo a dám k tomu vietnamské bylinky, tak je to úplně jiné. Proto mě překvapuje, že jde Čech do vietnamského bistra a dává si tam třeba segedín s knedlíkama a to je pro mě překvapení. Lidé mají rádi kachnu plněnou a s knedlíčkama, ale teď dělám jenom vietnamskou.

Já: Jste rád, že vaříte vietnamsky teďka?

Petr: Já rád vařím, něco, co ještě neumím, třeba koukám na pořady o vaření v televizi. Miluju vaření. I když jsem doma unavenej, tak řeknu ženě, že musím vařit já a vařím si co chci.

Já: Takže doma vaříte pokaždé něco jiného?

Petr: Úplně! Pokaždý něco jinýho! I když dělám třeba jenom kousek pro sebe a ostatním to třeba nebude chutnat, tak to nevádí, stejně to vařím.

Já: Sem chodí už spíše stálí hosté, že jo? Když už někdo přijde, tak už sem chodí pravidelně.

Petr: No, většinou jo. Ti stálí už ani nechtějí jídelní lístek, už přímo vědí, co si chtějí dát. „Už to mám vyzkoušené, už si nedám nic jiného, protože mám na to chuť!“ (smích).

Já: Tak to vás musí těšit, ne? Že jim to jídlo tolik chutná.

Petr: No, ne.

Já: Jakto, že ne?

Petr: Protože vím, že si dávají jenom jedno jídlo a potom zjistí, že už toho má dost! Nejradši bych zákazníkovi doporučil, aby ochutnával všechno, co mám. Pokud miluje vietnamskou kuchyni, tak by měl ochutnávat nejen u mě, ale i jinde. Nejsem sobeckej :D. Aby viděli jak to je. Můj známý letěl do Vietnamu na dovolenou, takže ochutnávali tam, aby věděli jaké je to domácí jídlo tam.

Já: Je tedy to jídlo hodně odlišný od toho, co jste vařil ve Vietnamu a to, co máte třeba tady v jídelním lístku?

Petr: No, všechno co vařím já, se vaří tam, ale nemůžete říct co je lepší, Protože tam mají věci, která já třeba tady nemám. Dejme tomu třeba bylinky, které tam rostou, je tam hodně slunce a často prší, taky ty jsou úplně jiné, než ty sušené třeba, co se sem dovážejí. Nebo tam mají domácí kuřata, takže to maso je jiné.

Já: Takže ten recept je stejný, akorát se musí přizpůsobit tomu, co je u nás dostupný?

Petr: No, no, no. Nedávno jsem byl ve Vietnamu a vařil jsem rodičům českou kuchyni (smích).

Já: Jo? A chutnalo?

Petr: Jo, chutnalo! Já nejsem špatnej kuchař. Dal jsem jim vždycky od všeho jen kousek.

Já: A co jste vařil dobrého?

Petr: Vařil jsem guláš a to ještě to lepší co máte...s plátkem masa...vždycky zapomenou ten název..

Já: Řízek? (:D)

Petr:NEEEE!

Já: Je to omáčka?

Petr: Jo.

Já: Omáčka, maso a knedlík?

Petr: Ne, na knedlík by si nezvykli, já jim k tomu udělal rýži.

Já: Svíčková?

Petr: Svíčková!!! Ale s rýží (smích)

Já: Takže gulášovou polévku..?

Petr: Ne! Držťkovou polívku! Tu mají Vietnamci rádi.

Já: Takže držťkovou polévku, guláš a svíčkovou?

Petr: Ještě jsem obaloval taky ten řízek, ale každý dostal jen kousek na ochutnání. Potom jsem dělal kohouta, prsní řízky a nějakou českou polévku.

Já: Co jim nejvíce chutnalo?

Petr: Všechno jim to chutnalo! V polévce si nezvyknou na vaše koření, ale jim to chutná určitě! Vždyť je to jednou v životě! Kdo tohle vaří, že jo! (smích)

Já: Co myslíte tady, že lidem nejvíce chutná?

Petr: To se nedá takhle říct, někdo má rád jenom polévku, a když přijde, tak si říkám, ten zase polévku určitě! (smích).

Já: Takže vy ale nejste rád, když chodí lidé na to stejné?

Petr: Ne!

Já: Byl byste raději, kdyby si dal pokaždé něco jiného a ochutnal všechno.

Petr: Já od vás chci vědět, jestli vám to nechutná nebo jestli je moc soli nebo málo. Pro někoho, jako třeba pro vás je ta porce moc veliká a nemůžete všechno sníst!

Já: Já tady ale sním vždycky všechno!

Petr: No! (smích) taky se vždycky zeptám, jestli jim to chutná a někdo nesní půlku jídla a řekne mi, že mu to moc chutná, ale že mu to už nejde, tak to nemám rád. Pokud je pravda, že vám to chutná, ale už nemůžete, tak je to správně, ale pokud vám chutná hodně zelenina a málo masíčko, nebo tam není omáčka, tak mi to rovnou řekněte a já to vylepším pro příště. Nemusíte mi to tajit, potom nic nevím! Nebo třeba tedy je to hrůza zpívají vietnamsky (napodobuje vtipně vietnamský zpěv), (smích), mluvíte hodně nahlas, atd.

Já: Já si myslím, že se tu lidem líbí, kdyby se jim tu nelíbilo, tak se sem nevrací.

Petr: No..

Já: I to jídlo, když si dávají pořád stejné, tak jim asi hodně chutná...

Přišel zákazník...

Ted' jste tady teda ve třech a manželka občas?

Petr: Manželka jen občas o víkendu. Nemám na nic jiného čas, přes oběd tady musím být hodně rychle, aby nikdo nečekal. Nesmí tady být nikdo pomaleji, na oběd mají jenom kousek.

Já: To jsem si všimla, že na oběd tady jsou lidi z kanceláří z okolí. Když jsme tady byli s přítelem večer, tak mi přišlo, že tady byly lidi, který to vietnamský jídlo víc zajímá.

Petr: No, no, no. Večer nebo o víkendu jsou tu většinou lidé, kteří na to mají přímo chuť a těší se na to, taky mají čas, abychom si tady povídali. Víkendy ted' mám vždycky plný. Mám zákazníky v různých částech Prahy,

Já: V úterý jsem si zrovna říkala, že by mě vyloženě víc bavilo vařit spíš těm večerním lidem.

Petr: (smích) to je pravda! S nima si můžete povídat, je klídek, maj čas, krásně jim můžete v klidu uvařit, udělat čaj nebo kafe, oni nepospíchají. Někdy je poprosím večer, aby věnovali víc času a měli strpení s dobou přípravou, aby jídlo bylo dobré, protože jsme tu večer třeba už jen dva a oni vždycky: „Jooo, máme čas! Máme rádi dobré jídlo, ne pospíchání!“ (smích)

Já: Pro ty je asi radost vařit, ale někteří ti kravaťáci v úterý mi připadali takoví, nesympatičtí, a že spěchají.

Petr: Noo, ty musíš honem. Ale zase tihle kravaty, co chodí sem v týdně na oběd, tak chodí o víkendech s dětma a chovají se úplně jinak. Mají na to čas, jsou tu s dětma nebo s milenkama, takže jsou v pohodě. Práce je práce, no.

.
. .

Petr: V kuchyni už maj všechno hotové, uklizené. Já jim jenom jdu vždycky pomoci dát koření a ochutnat.

Já: Ochutnáváte všechno jídlo?

Petr: Jo, úplně všechno, aby to nepokazili.